

संघीय संसद
राष्ट्रिय सभा
१८औँ अधिवेशन
कार्यवाहीको सम्पूर्ण विवरण
५ असार २०८२
विहीबार
बैठक सङ्ख्या-२१

राष्ट्रिय सभाको आजको बैठक सम्माननीय अध्यक्ष श्री नारायण प्रसाद दाहालको अध्यक्षतामा दिनको १३:१९ बजे प्रारम्भ भयो।

(१३:१९ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू, राष्ट्रिय सभाको आजको बैठकको कारवाही प्रारम्भ हुन्छ। माननीय सदस्यहरू “शुन्य समयमा” बोल्नका लागि माननीय सदस्यहरूको नाम प्राप्त भएको छ। म माननीय सदस्यहरूलाई बोल्न समय उपलब्ध गराउँछु। “शुन्य समयमा” बोल्नका लागि प्रत्येक माननीय सदस्यलाई एक-एक मिनेटको समय निर्धारण गरेको छु। सर्वप्रथम माननीय सदस्य इन्दिरा देवी गौतम।

(१३:२० बजे) माननीय श्री इन्दिरा देवी गौतम (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एमाले):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, अहिले मानसिक स्वास्थ्य समस्या हाम्रो समाजमा जटिल समस्याको रूपमा बढ्दै गइरहेको छ। खासगरी युवा तथा विद्यार्थीहरूमा यसको समस्या देखिने गरेको छ। मानसिक स्वास्थ्य समस्यालाई सामान्य रूपमा लिँदा यसले घर, परिवार र समाजमा जटिल परिस्थितिको सिर्जना गर्दै गइरहेको छ भन्ने मलाई लागेको छ। देशमा बढ्दो बेरोजगारी र आर्थिक तनाव शैक्षिक तनाव मोबाइल र इन्टरनेटको लामो समयको प्रयोग पारिवारिक मनमुटाव आदि जस्ता धेरै कारणले मानसिक तनाव, बढ्दो छ र यसले मानसिक स्वास्थ्यमा असर गरिरहेको छ। तर हामीले यस्तो समस्या लुकाउने उपचारमा जान नचाहने र समाजमा भन्नु हुँदैन भन्ने

मनोभावका कारण थप समस्या पर्दै गएका हुन्छौं। स्कूल कलेजदेखि खुल्ला छलफल काउन्सिलिङको अनिवार्य व्यवस्था र उपचारको व्यवस्था आदिको बारेमा समयमा नै सबैको ध्यान जाओस् भनी म सरकारको ध्यानाकर्षण गराउन चाहन्छु। हस्त, धन्यवाद।

(१३:२१ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य गंगा कुमारी बेलवासे।

(१३:२१ बजे) माननीय श्री गंगा कुमारी बेलबासे (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, यही २०८२ साल जेठ ३० गते विश्व रक्तदान दिवस कार्यक्रम विश्व रक्तदान दिवस परेको थियो। र त्यसको उपलक्ष्यमा म सबै रक्तदाताहरूलाई हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु र चितवनले एउटा ऐतिहासिक रक्तदान गरेको छ। १७१७ जनाले रक्तदान गरेर एउटा ऐतिहासिक रक्तदान महोत्सव एउटा उत्सवको रूपमा मनाएको छ र सबै सबैलाई म धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु। र यसरी १८ वर्ष उमेर पुगेका र ४५ केजी वेट भएका स्वस्थ व्यक्तिहरूले रक्तदान गरेर अरूलाई अरूको जीवन बचाउन सक्छन्। र त्यसै गरेर चितवनमा असाध्यै रगतको अभावलाई पूर्ति गर्नका लागि यो रक्तदान गरिएको हो र अहिले पनि रक्तदान गर्नेहरूको सङ्ख्या ०.५ मात्रै छ। हामीले यसलाई कमसेकम २ प्वाइन्टमा लैजान सक्छौं भने (... समय सकिएक।)

(१३:२२ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य गोपाल भट्टराई।

(१३:२२ बजे) माननीय श्री गोपाल भट्टराई (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एमाले):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय,, अहिले वर्षातको समय छ। वर्षातले देशका विभिन्न ठाउँमा सडकहरू अवरुद्ध भइरहेका छन्। खास गरेर नारायणघाट-बुटवल सडक खण्ड हिजो करिब ५० किलोमिटरसम्म गाडीहरूको जाम भयो भन्ने समाचार आयो। अब त्यसलाई त्यो विनय खोला असाध्यै ठुलो खोला हो। अब बर्खामा त्यसमा डाइभर्सन बनाएर काम चल्दैन। सकिन्छ भने त्यो पक्की पुल चाँडो निर्माण गरेर त्यसलाई सुचारु गर्न म सरकारको ध्यानाकर्षण गर्न चाहन्छु मन्त्रीज्यूको ध्यानाकर्षण गर्न चाहन्छु। र अहिले अरू विकल्पका कुराहरू छन्। ती विकल्पहरू त्यहाँ काम लाग्ने अवस्थामा छैन धन्यवाद।

(१३:२३ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य गोपी बहादुर साकी अछामी।

(१३:२३ बजे) माननीय श्री गोपी बहादुर साकी आछामी (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, हालै नेपाल सरकारले उखु किसानको अनुदान रोकेको रहेछ। करिब ६० प्रतिशत कृषिमा निर्भर रहेको किसान परिवारहरू छन्। सुनसरी, मोरङ, सिराहा, धनुषा, महोत्तरी, रौतहट, बारा, पर्सा, नवलपरासी, कैलाली, कञ्चनपुर लगायतका ११ वटा जिल्लामा उखु किसानहरूले खेती गरिराखेका छन्। अहिले भन्सार शुल्क सख्खर गुड चिनीमा ३० प्रतिशत प्रतिशतबाट १५ प्रतिशत मा घटाइएको छ तर यतापट्टि किसानलाई अनुदान नदिएर उखु किसानलाई मर्का पर्ने र चिनी उद्योग अब विस्थापित हुने जस्तो जुन स्थिति पैदा भइराखेको छ। उखु किसानको अनुदान तुरुन्त दिने व्यवस्था गरौस् भन्ने माग गर्दै मेरो आफ्नो भनाइ अन्त्य गर्न चाहन्छु। हस्त अभिवादन। नमस्ते।

(१३:२४ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य जग प्रसाद शर्मा।

(१३:२४ बजे) माननीय श्री जग प्रसाद शर्मा (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, नेपालमा कृषि विकास बैंक र अन्य बैंकहरू लगायत धेरै वित्तीय संस्थाहरू छन्। ती वित्तीय संस्थाहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूले योगदानमा आधारित अवकाश कोषमार्फत उपदान सेवा सुविधा प्राप्त गर्दै आएका छन्। यही अवकाश कोषले नै कर्मचारीहरूलाई काम गर्ने उत्साही गरिरहेको थियो। तर हालै नेपाल सरकारले अर्थ विधेयकको २३ नम्बर बुँदामा वित्तीय संस्थाको अवकाश कोष खारेज गर्ने र सबै कर्मचारीहरूलाई अनिवार्य रूपमा कर्मचारी सञ्चय कोष र सामाजिक सुरक्षा कोषमा जाने व्यवस्था गरेको छ। यसले वित्तीय संस्थाका कर्मचारीहरूलाई ठुलो मर्का पर्ने अन्याय हुने दक्ष जनशक्ति पलायन हुने र वित्तीय संस्थाहरू धरापमा पर्ने खतरा देखिन्छ। तसर्थ म सम्माननीय अध्यक्षमार्फत नेपाल सरकारलाई अर्थ मन्त्रालयलाई विनम्रतापूर्वक अनुरोध गर्न चाहन्छु। अवकाश कोष यथावत् राखियोस्। सामाजिक सुरक्षा कोष र कर्मचारी सञ्चय कोषमा जाने प्रक्रियालाई अनिवार्य हैन, स्वेच्छिक गरियोस्। ती कोषहरू बलिया बनाउने सामाजिक सुरक्षा कोष र कर्मचारी सञ्चय कोष बलिया बनाउने अन्य प्रशस्त स्रोतहरू छन्। मन्त्रालयको ध्यान त्यतापट्टि जाओस्। धन्यवाद।

(१३:२५ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य तारामान स्वॉर।

(१३:२५ बजे) माननीय श्री तारामान स्वौर (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, सुदूरपश्चिम प्रदेश र कर्णाली प्रदेशका अधिकांश नागरिक रोजगारीको क्रममा भारतमा ठुलो सङ्ख्यामा रहेका छन्। हाल भारतमा कोरोनाको संक्रमण पुनः बढ्दो क्रममा रहेको छ र सुदूरपश्चिमको सिमा नाकाबाट स्वदेश फर्केका नेपालीहरूमा कोरोना संक्रमण रहेको पुष्टि भइरहेको छ। असार २१ गतेदेखि हिजोसम्म सुदूरपश्चिमका सीमानाका हुँदै फर्केका २३ जनामा कोरोना सङ्क्रमण देखिएको छ। दैनिक जसो कोरोना संक्रमणको पुष्टि भएतापनि आवश्यक परीक्षण किटको अभावले पर्याप्त सङ्ख्यामा परीक्षण हुन सकेको छैन। यसरी भारतबाट भित्रिरहेको कोरोना संक्रमण समयमै नियन्त्रण गर्न उच्च सतर्कता र आवश्यक उपाय न अपनाउने हो भने नेपालभर फैलिन सक्ने खतरा रहेको छ। त्यसर्थ यसतर्फ गम्भीर बन्नका साथै सिमा नाका र सुदूरपश्चिम र कर्णाली प्रदेश (...समय सकिएको।)

(१३:२६ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य डा. बेदुराम भुसाल।

(१३:२७ बजे) माननीय डा. बेदुराम भुसाल (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एकीकृत समाजवादी):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, सरकारले विगत ३० वर्षदेखि उखु उत्पादक किसानहरूलाई दिँदै आएको अनुदान बन्द गर्ने निर्णय गरेछ। यसले यो सरकार किसानको पक्षमा छैन। श्रमजीवी जनताको पक्षमा छैन भन्ने स्पष्ट देखाउँछ। यो दलाल पुँजीपति वर्गको सेवा गर्दै रहेको यो सरकारको यो किसानमारा निर्णय उखु किसानलाई अनुदान बन्द गर्ने किसानमारा निर्णय हो। यो निर्णय तुरुन्त बन्द गरियोस् र किसानलाई अनुदान दिन नरोकियोस् भन्ने माग गर्दछु। धन्यवाद।

(१३:२७ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य माया प्रसाद शर्मा।

(१३:२७ बजे) माननीय श्री माया प्रसाद शर्मा (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, बागमती प्रदेश अन्तर्गतको दोलखा जिल्ला बढी ऐतिहासिक महत्वको जिल्ला देखिन्छ त्यहाँ जिरी क्षेत्रमा धेरै उपलब्धिहरू भएको देखिन्छ। सिटिभिटी सहित आवासीय विद्यालय सञ्चालन छन्। शैलुङ, कालिञ्चोक तामा खानी, फलाम खानी, विद्युत् गृहहरू विशेष गरेर

नेपालकै सबभन्दा महत्वपूर्ण विद्युत उत्पादन क्षेत्र अप्पर तामाकोशी लगायतका विद्युतहरू छन्। यो जिल्ला उसको राजधानीको नजिक भएका कारणले यसलाई पर्यटक जिल्ला घोषणा गरेर हामीले आर्थिक उत्पादन गर्न सकिने प्रबल सम्भावना देखिन्छ। त्यसलाई नेपाल सरकारसँग अध्यक्ष मार्फत के भन्न चाहन्छु भने पर्यटक जिल्ला घोषणा गरियोस् र त्यसलाई आर्थिक उत्पादनको क्षेत्र बनाइयोस्। धन्यवाद।

(१३:२८ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य मृगेन्द्र कुमार सिंह यादव।

(१३:२८ बजे) माननीय श्री मृगेन्द्र कुमार सिंह यादव (जनता समाजवादी पार्टी नेपाल):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, इजरायल-इरान युद्ध अब अझ विध्वंशक भइरहेको आगामी दिनहरूमा कस्तो अवस्था रहला भन्न सकिँदैन। नेपाल सरकारले कुटनीतिक नियोगसँग सम्पर्क गरी २ देशमा नेपालीहरूको अवस्थाबारे जानकारी लिइरहेको कुरा स्वागत योग्य छ। इरानबाट नेपालीहरूलाई फिर्ता ल्याउने कार्यमा अब ढिलाई गर्नु हुँदैन। इजरायलमा पनि नेपालीहरूको अवस्थाबारे अध्ययन गरी उचित निर्णय लिनुपर्छ। अर्को कुरा उखु किसानलाई दिइरहेको अनुदान बन्द गर्नु ठिक भएन। सरकार पुनर्विचार गरोस्। धन्यवाद।

(१३:२९ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य शारदा देवी भट्ट।

(१३:२९ बजे) माननीय श्री शारदा देवी भट्ट (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एमाले):- अध्यक्ष महोदय, मननीयज्यूले भनिसक्नुभयो कोरोना कोभिड अहिले इन्डिया भएर आउने सबै नाका भन्सारमा धेरै नै पोजिटिभ देखिँदैछ। भारतमा ३८ जनाले ज्यान गुमाइसके। नेपालमा पनि १५-१६ जना पोजिटिभ देखिसके। अब हामी सतर्क रहनुपर्दछ। मास्क लगाउने हात धुने उपकरणहरू सबै अपनाउने सबैलाई जनचेतना जगाउने र प्रचारप्रसार गर्ने अध्यक्षज्यू मार्फत नेपाल सरकारसँग जनचेतना जगाउने काम गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु। धन्यवाद।

(१३:३० बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य सुमित्रा वि.सी.।

(१३:३० बजे) माननीय श्री सुमित्रा वि.सी. (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एमाले):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, आज यौन हिंसा उन्मूलन दिवसको म सम्पूर्णलाई शुभकामना भन्नु चाहन्छु। पूर्वपश्चिम राजमार्गको नवलपरासी, दुम्किबास स्थित विनय खोलामा आएको बाढीले ड्राइभर्सन बगाउँदा र दाउन्नेमा हिलोमा गाडिएको गाडी फस्दा त्यहाँ निकै ५० किलोमिटर सम्म जाम परेको छ। निर्माणाधीन पुलमा मालवाहक गाडी अडिकएकोले चोरमारा एरिया सबै जाम छ। त्यसकारणले यो सडकमा साना ठुला गरी लगभग १५ हजार देखि १८ हजारसम्म सवारी साधनहरू सञ्चालन हुने सडक विभागको भनाइ छ। तर यहाँ धेरै जनताहरूले यात्रा गर्नुपर्ने भएकोले धेरै सास्ती भएको छ। यतातिर सम्बन्धित मन्त्रालयको ध्यान जाओस् भन्ने म (...समय सकिएको ।)

(१३:३१ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू, “शून्य समयमा” माननीय सदस्यले बोल्ने क्रम यहीं समाप्त हुन्छ। माननीय सदस्यहरू विशेष समयमा बोल्नका लागि दलीय आधारमा माननीय सदस्यहरूको नाम प्राप्त भएको छ। अब माननीय सदस्यहरूलाई बोल्न समय उपलब्ध गराउँछु। सर्वप्रथम माननीय सदस्य जित जंग बस्नेत। समय १२ मिनेट। यसपछि माननीय सदस्य भुवन बहादुर सुनार।

(१३:३१ बजे) (नियमापत्ती) माननीय श्री नर बहादुर विष्ट (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, सदन चलिराखेको बेलामा कुनै पनि मन्त्री सदनमा नभएको हुनाले म यो नियमापत्ती गर्छु कि मन्त्री विनाको सदन नचलाइयोस्। धन्यवाद।

(१३:३२ बजे) माननीय श्री जित जंग बस्नेत (नेपाली काङ्ग्रेस):- धन्यवाद अध्यक्षज्यू, समय उपलब्ध गर्नु भएकोमा धेरै धेरै धन्यवाद। अध्यक्ष महोदय एउटा देशमा भाष्य बनेको छ यो देश बन्दैन कसैले पनि बनाउन सक्दैन, यो देश हामी भन्दा उमेर पाकेको व्यक्तिहरूले बिगारे र नेपालमा जो जो बसिरहेका छन् तिनीहरूले बिगारे भ्रष्टाचार गरे खतमै बनाए देश खतम भइसक्यो ध्वस्त भइसक्यो अब यो देश बन्दैन भन्ने एउटा भाष्य बनाएको छ। यो भाष्य बनाउने व्यक्तिहरू विदेशमा पढ्ने हामी पनि पढ्ने त पढ्दै हो। पढेर आएर यहीं राजनीति गर्छौं। विदेशमा पढ्ने यहाँको राजनीति सिध्याएपछि राजनीति गर्छु भन्ने जुन आशा लिएर बसेका छन्। एउटा श्रीमती हैन तीनवटा श्रीमती भएका, एउटा लोग्ने हैन ३-४ जना लोग्ने भएका ती व्यक्तिहरूले अहिले यो भाष्य

बनाएका छन्। अध्यक्ष महोदय, यो भाष्य यो नेपाल सुन्दर छ। यो सुन्दर नेपाल, यो राम्रो नेपाल, हराभरा नेपाल, हिमाल, पहाड, तराई भएको नेपाल यो नेपाल, हामीले बनाउने हो। हामीभन्दा कसैले बनाउन सक्दैन। हामी जो नेपालीहरू छौं जो पोलिटिक्समा छौं जुन राजनीतिककर्मीहरू छन्। यही राजनीतिक व्यक्तित्वहरूले यो नेपाल बनाउने हो। यो नेपाललाई झन् राम्रो नेपाल बनाउनु छ। झन् सुन्दर नेपाल बनाउनु छ। झन् विकसित नेपाल बनाउनु छ। सबै जात जाति भाषाभाषी मिलेर बसेको नेपाललाई जुन बिगार्न खोजिएको छ जुन भाष्य बनाउन खोजिएको छ यो नेपाली नेपालका पोलिटिकल पार्टीहरूले यो चिर्न जरुरी छ। अब सबै पार्टीहरू मिलेर यसलाई चिर्न हामी लाग्नुपर्छ।

अध्यक्ष महोदय, यहाँ एउटा कुरा आएको छ। मानव तस्करको विषयमा यहाँ कुरा आयो, उठ्यो। नैतिकताको विषयमा कुरा आयो, उठ्यो। नैतिकताको विषयमा कुरा आउँदाखेरि म यसै मञ्चबाट प्रश्न गर्न चाहन्छु। माफ गर्नुहोला, अध्यक्ष महोदय। यो नैतिकताको विषय कुरा उठ्यो। नैतिकताको कुरा गर्दा खेरि म रास्वपा र समाजवादी पार्टीलाई सोध्न चाहन्छु। नैतिकता तपाईंहरूमा लाग्छ कि लाग्दैन? तपाईंको नेतालाई अख्तियारले एउटा नेतालाई, पार्टी सभापतिलाई अख्तियारले एउटा मुद्दा लगाएको छ। एउटा पार्टी सभापति जेलमा हुनुहुन्छ। जेलमा जाने पार्टी सभापति अख्तियारले मुद्दा लाउँदा खेरि संसदीय दलको नेतृ बस्नुपर्ने अनि पार्टी सभापति छोड्न नहुने? अनि हामी नेपाली काङ्ग्रेसलाई नैतिकता सिकाउने। यो कस्तो नैतिकताको कुरा हो? नैतिकता पहिले आफुले आफुलाई सिक्नुपर्ने अनि त्यसपछि अरु पार्टीलाई सिकाउनु पर्ने। नैतिक चरित्र बिना त देश बन्दैन होला? पहिला नैतिक चरित्र आफ्नो राम्रो हुनपर्ने। सुन्दर हुनु पर्ने। त्यसपछि अर्कोलाई भन्न पाइन्छ। आफु सिसाको महलमा बस्ने अनि अर्कोलाई ढुङ्गा हान्ने भन्ने त त्यो सिसाको महलमा अरुले पनि त ढुङ्गा हान्छन् नि त। त्यो भएर अध्यक्ष महोदय नैतिकताको कुरा आफ्नो हो। त्यो भएर नैतिक चरित्रको कुरा पहिला सुरु आफूले आफूलाई बुझ्नको लागि म प्रष्ट गर्न चाहन्छु। त्यसैगरी एउटा कुरा यहाँ उठ्यो तीर्थ भट्टराईको युएस भिसा रद्द गर्नु। तीर्थ भट्टराई मात्र होइन। केही व्यक्तिहरू तीर्थ भट्टराई लगायत केही व्यक्तिहरूको यूएस भिसा रद्द गरिएको छ। तर २०२० सालमा एउटा पोलिसी एलर्ट अमेरिकाले जारी गरेको छ US citizenship and immigration service ले त्यो US Department of Homeland Security ले जारी गरेको छ त्यसमा के भनिएको छ भने अबदेखि अस्ति भर्खर ट्रम्पले अनुमोदन गर्नु भो अब देखि अमेरिका छिर्दा खेरि तिमी कम्युनिस्ट अथवा कम्युनिस्ट देशको सदस्य हो भने तिमी अमेरिका छिर्न पाउँदैनौ भनेर भनिएको छ। यो पढ्नुभएको छ कि छैन? अब कम्युनिष्टहरूले एउटा फर्म भर्नुपर्छ। फर्म भरेपछि तपाईं कम्युनिष्ट हैन भन्नुपर्छ। अमेरिका जाने हो

भने। नजाने भए त मेरो भन्नु केही छैन। यो अमेरिकाको पोलिसी यो तीर्थ भट्टराईको कुरा जोडिँदा खेरि मैले यो कुरा राखेको हो अध्यक्ष महोदय।

अब जहाँसम्म राजावादीको आन्दोलनको कुरा छ। जब जब राजावादीको आन्दोलन भयो यो हाउसमा धेरै कुरा गरौं भने अब माओवादी साथीहरूले त्यो बेलामै हाउस अवरुद्ध भयो। बोल्नै पाएन। बोल्ने कुरा धेरै थिए। माओवादी साथीहरूले पनि बोल्नुहुन्थ्यो। हामी पनि बोल्थ्यौं। एमालेको साथीहरूले पनि बोल्थ्यौं। त्यो बेलामा हाउस अवरुद्ध भयो। अब एउटा भाष्य फेरि बनाउन थालेको छ राजावादीले। तिमीहरूले त बिगान्यौं हामीले बनाउने हो भनेर। अनि यो देशमा हिन्दु राजा भनेको छ विष्णुको अवतार। विष्णुको अवतार हिन्दु राजा भएको भए यो मूर्ति चोरिन्थेन होला। गजुरहरू चोरिन्थेन होला। कोकिनको ट्रान्जिट व्यापार हुन्थेन होला। ड्रग्सको व्यापार हुन्थेन होला। हिरोइनको व्यापारहरू हुन्थेन होला। अनि सबै गर्ने अनि हिन्दु केरे विष्णुको अवतार भन्ने। विष्णुको अवतारले त्यो गर्दैन होला म पनि कट्टर हिन्दु नै हो। म पनि पूजापाठ गर्ने हिन्दु नै हो। डमरु, घण्टा बजाउने हिन्दु नै हो। अहिले पनि मन्दिरै गएर आएको हो। हामी त गर्दैनाँ होला। संस्कार बोकेको हुन्छ। अनि सबै गर्ने अनि हिन्दुको केरे विष्णुको अवतार भन्ने। अनि राजावादीहरू के भन्ने भने कमल थापा लगायत नवराज सुवेदीहरू हामीले भ्रष्टाचार गर्यौं यो गर्यौं। के उनीहरूले ३० वर्षे शासन ४० वर्षे शासन गरेर आएका व्यक्तिहरू आज हेरौं न उनीहरूका महलहरू। पञ्चका महलहरू हेरौं न। कत्रा महलहरू छन्। आज सम्पत्ति यिनीहरूको जाँचनुपर्ने हो। यी पञ्चेहरूको सम्पत्ति जाँचनुपर्ने हो। अनि हामीलाई देश बिगान्यो भन्ने। एउटा कुरा म यहाँबाट प्रष्ट के भन्न चाहन्छु भन्ने यो देश हामीले बनाउने हो। गणतन्त्र हामीले ल्याएको हो। राजा हामीले फालेका हौं। अब राजा आउन सक्दैन। म पञ्चहरूलाई यो कुरा पनि भन्न चाहन्छु। कुरा के हो भने अब यो चारवटा तासको पत्तामा राजा रहन्छ। त्यसमाथि ब्रिटेनमा राजा रहन सक्छ है। पाँच वटा राजा यो संसारमा पाँचवटा राजा हुन सक्छ। किन ब्रिटेनको राजा धेरै चेन्न भएर धेरै आमूल परिवर्तन भएर त्यहाँ राजा छ कि छैन भन्ने एकदम Constitutional राजा पनि Nominal Constitution राजाको रूपमा रहेको भनेर ब्रिटेनको राजा रहन सक्छ अरु यो संसारबाट अरु कुनै राजा पनि रहन सक्दैन। त्यसैले हामीलाई राजा दैन। यो देश बनाउने हो हामीले बनाउन सक्छौं। यो राजा ल्याएर परिवारवाद गर्नु पनि छैन। हैन राजै ल्याउने हो भने म राजा किन नहुने? तपाईं राजा किन नहुने? स्वस्थानी पनि पढेका छौं। हामी हिन्दु हौं स्वस्थानी पढेका छौं जाऔं साली नदी जाऔं। हात्तीलाई उ राखौं। जसलाई राजा चुन्छ त्यही राजा बने भयो नि त। हैन भने यही ज्ञानेन्द्रको सन्तान यिनको सन्तानलाई राजा मान्नुपर्छ भन्ने छैन। तर मलाई श्रद्धा छ पृथ्वी नारायण शाहप्रति। जसले एकीकरण गर्नुभयो यो देश बनाउनुभयो उहाँलाई श्रद्धा छ। यसको

मतलब यो होइन कि उहाँको सम्पूर्ण परिवारलाई हामीले मान्नुपर्छ भन्ने छैन इतिहास हेरे हुन्छ दरबारको इतिहास राम्रो छैन। पृथ्वी नारायण शाह पछिका इतिहास हेर्ने हो भने रण बहादुर शाह पछिका इतिहास हेर्ने हो भने कुनै पनि राम्रो इतिहास छैन। त्यही भएको हुनाले हामीलाई अहिले राजाको आवश्यकता छैन। हामीले देश बनाउने हो। हामीले बनाउन सक्छौं।

अनि अर्को एउटा कुरो मलाई भन्न मन लाग्यो यो प्रदेशको कार्यक्रमको विषयमा। प्रदेशको कार्यक्रम एकदम राम्रो भएको छ। हामी प्रदेश प्रदेश गर्यौं। यो अझ ६-६ महिनामा गर्दा खेरि अझ राम्रो होला। अब कार्यक्रम कस्तो पन्यो भने हामी कार्यक्रम जाँदा खेरि बजेटको सेसन भएको हुनाले त्यो अलिकति समय नमिलेको हो। तर कार्यक्रम भव्य भएको छ म पनि बागमती गएको कार्यक्रम भव्य भएको छ। यस्तो कार्यक्रम अध्यक्ष महोदयलाई म धन्यवाद दिन चाहन्छु। यो कर्मचारी साथीहरूलाई पनि धन्यवाद दिन्छु। सचिवालयका कर्मचारी साथीहरूलाई पनि धन्यवाद दिन्छु। कार्यक्रम यस्तो ६-६ महिनामा होस्। अब कर्मचारीको कुरा गर्दा खेरि तलब बढ्ने मैले कुरा गरिहालें। यो देशमा ३०-३२ वर्ष वर्षसम्म यो देशको काम गर्ने ३५ वर्ष काम गर्नुहुन्छ दुई वर्ष कुलिङ यो कुलिङ पिरियड विषयको डिबेटमा म कुलिङ र पिरियड यो इस्युमा म जान्छु। रेस्ट गर्न नहुने तपाईंहरू। तपाईंहरू २ वर्ष रेस्ट गर्दिनु न। छोराछोरी कत्रा भए विदेशमा होलान् स्वदेशमा होलान् छोरा र छोरीको घरमा गएर यसो खाइपिइ गरेर यसो कुरा बुझे भो नातिनातिना खेलाए भो ३५ वर्षसम्म काम गर्नुहुन्छ २ वर्ष बस्दिनुस्न भन्दा खेरि बस्नुहुन्न। के यो देशमा पब्लिक फिगरहरू नै छैनन्। कर्मचारी नै चाहिने हो र रिटायर भएपछि संवैधानिक निकायमा सबै कर्मचारी चाहिने हो र? होइन नि त। हो, यो देशमा धेरै राम्रो फिगरहरू होलान् नि त। यो देशमा खोज्नुपन्यो नि त। अनि हामीले यो देशमा कुनै फिगरहरू नभएको पब्लिक फिगरहरू प्राइभेट सेक्टरमा फिगरहरू नै नभएको जस्तो कुरो गरेको छ। त्यही भएर हाम्रो कुरा के हो भने मेरो कुरा निजामती कर्मचारीका देश बनाउन लाग्नुभएको छ, बिगार्न पनि लाग्नुभएको बनाउन पनि। हामी पनि तपाईंहरूको हामीलाई जति बिगार्नलाई हामीलाई जति धब्बा लागेको छ त्यति तपाईंहरूलाई हामीलाई ७० प्रतिशत लागेको छ भने ३० प्रतिशत त तपाईंहरूले पनि जिम्मा लिनुपर्छ। त्यो हो भने यो देश बनाउने बिगार्ने सबै काममा लागेका कर्मचारी साथीहरूले २(दुई) वर्ष रेस्ट गर्दिँदा खेरि हुन्छ भन्ने मेरो कुरा हो। त्यही भएर यो २ वर्ष रेस्ट गरेर फेरि आउनुस् संवैधानिक निकायमा आउनुस् काम गर्नुस्।

त्यो भएको हुनाले मैले यो हाम्रो निजामती साथीहरूलाई भने अब एउटा यो देशमा एउटा कुरा के छ भने अब यो देशमा अहिले एउटा यो हाम्रो प्रतिनिधिसभा अवरुद्ध छ। प्रतिनिधिसभा अवरुद्धको कुरा गर्दाखेरि म यसमा माने मैले धेरै साथीहरूसँग कुरा गरेको थिएँ- यो किन अवरुद्ध भयो। म त

अब माओवादीलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। अब यस्तै गरी माओवादी प्रतिपक्षी बस्नुभयो भने सत्ता पक्षलाई सजिलै हुन्छ काम गर्न। त्यसैको कारण माओवादीलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। यो ४५ दिनभित्रमा कुनै व्यक्ति जेल पर्या व्यक्तिलाई सम्पूर्ण राजनीतिकरणमा छोडिदिने हो भने हामी सदन चलाउन हामी सदन चलाउन छलफल गर्छौं र सदन चलाउन सहयोग गर्छौं भन्ने कुरा यो ठाडो नेपाली काङ्ग्रेसले अस्वीकार गरेको हो यो सरकारले अस्वीकारेको कुरा हो। कसैलाई मुद्दा परिरहेको छ कसैलाई केही भइराख्छ त्यो त्यहीँबाट सल्टिने कुरा हो। अर्को कुरा यो भ्रष्टाचारको कुरामा म के भन्न चाहन्छु भने हामीले भ्रष्टाचारको विषयमा के हो भने हामीले जति कमाएको पैसा हामीले सम्पत्ति कमाइराखौं नि हामीले हाम्रो नजन्मिँदैको छोराछोरीलाई हामीले कुपुत अब यिनीहरू केही गर्न सक्दैनन् भनेर हामीले त्यो सम्झेर कमाइरहेको छ। भ्रष्टाचार भन्या के हो भने हामीले नजन्मेको छोराछोरीको लागि जुन कमाइदिएको छ त्यो कमाएको पैसाले हामी छोराछोरी हाम्रो राम्रो जन्मिँदैनन् नातिनातिना राम्रो जन्मिँदैनन् भन्ने कुरा सोच बनाइरहेको छौं। तर त्यो होइन अहिले यो इन्डिभिजुअल राइट्सको कुरा छ इन्डिभिजुअल कुरा छ यो ग्लोबल मार्केटको कुरा हो हाम्रो छोराछोरी। हामीले राम्रो एजुकेसन दिनुसक्यो भने एलन मस्कभन्दा धनी हुन सक्छ (....समय सकिएको।)

(१३:४४ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य भुवन बहादुर सुनार समय ८ मिनेट। यसपछि जयन्ती देवी राई।

(१३:४५ बजे) माननीय श्री भुवन बहादुर सुनार (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, देश प्रगति पथतिर जाने कहिले? हाम्रो समाज यति धेरै अपराधीकरण भइरहेको छ कि प्रतिदिन यो राम्रो बाटोमा जाला भन्यो झन् अधोगतितिर गइ राखेको छ। यो के भएको ? जता हेन्यो अनियमितता, अपराधीकरण, भ्रष्ट र हत्या हिंसा यस्ता लुटतन्त्रले मौलाउने अवसर पाइरहेको छ। यसलाई राज्यले, सरकारले नियन्त्रण गर्दा भन्यो। स्वयं सरकार नै आफू विरामी छ। उसले आफ्नै व्यथा हल गर्न सक्छ छैन। जनताको समस्या कसरी हल गरिोस्। यो विडम्बनानै भएको छ। अदालततिर हेरौं त्यो अदालत गनाइरहेको सारा जनमानसको भनाइ छ। सरकारतिर हेरौं सरकार भ्रष्टाचारमा चुर्लुम्मम डुबेको छ। हामी भन्छौं सधैं सुशासन सुशासन सुशासन भएन भन्छौं। भएको छ कुशासन। यसले हामीलाई कता पुर्‍याउन खोज्छ। अब हामी कतातिर जाने हो। त्यसले गर्दा हामीले सकारात्मक बाटो जानुपर्‍यो। सकारात्मक सोच बनाउनुपर्‍यो। र जनता सरकार एकजुट भएर अगाडि बढ्नुपर्‍यो। हैन भने हाम्रो देश अधोगतिमा जाने भयो। यसले गर्दा अब राज्य सञ्चालन गर्नेहरू हामीले सोचेका थियौं इमान्दार हुन्छन्। तर इमान्दारै पाउँदैनौं। त्यो सरकारमा जो

गएको छ त्यो भ्रष्ट मान्छे पुगेको छ। इमान्दार मान्छे त पुग्नै सकिराख्या पनि छैन। यो दुःखद अवस्था छ।

त्यसैले हाम्रो देश बनाउनलाई कुनै समस्या थिएन। हामी स्रोत साधनका धनी जनता तर हाम्रा लिडरहरू हामीलाई नेतृत्व दिनेहरू हाम्रा सरकार चलाउनेहरू इमान्दार बनेनन्। त्यसले गर्दा आज सारा जनताले दुःख पाइरहेका छन्। यही क्रममा एकपटक मैले केही दिन अगाडि मधेश पुगेर आएको थिएँ। मधेशको अवस्था यति विकराल देखेँ। र त्यहाँका घटनाहरूलाई लिएर मैले सदनमा प्रस्तुत पनि गरेँ। सरकारको ध्यान आकर्षण गरेँ। तर सरकार मौन छ। केही हुँदैन। त्यहाँको अवस्था ज्युँका त्युँ छ। हामी चाहन्छौँ सरकारको ध्यान त्यहाँ पुगोस् भन्ने चाहन्छ्यौँ। तर अहिले पनि त्यहाँका जनताले फोन गरेका छन्। के भयो। त्यहीँको न्यायालय छ। त्यही प्रहरी छ, प्रशासन छ। त्यहाँबाट उनीहरूले सहयोग पाएनन् र अहिले सांसदहरूसँग गुहार मागिरहेका छन्। यो अझ त्यही ठाउँका सांसदहरू त्यही क्षेत्रका सांसदहरूले बढी मात्रामा ध्यान दिन पर्छ होला, बढी मात्रामा बोल्दिनपर्छ होला र अन्यायका विरुद्ध आवाज उठाइदिन पन्यो। आज आवाज विहीनहरूको आवाज बोलिदिन पन्यो। यो नहुनाले गर्दा अझ मधेशतिर झन् विकराल नै देखिएको छ। हामीले सुन्ने कथा व्यथा यो आलम अफताबको घटना एउटा नाटकीय देख्यौँ हामीले। एउटा घटना दशौँ वर्षसम्म बाहिर नआउने। बाहिर आएपछि फेरि अदालत पुग्छ र उन्लाई जन्मकैद फैसला हुन्छ। फेरि अर्को अदालतले नाटकीय ढङ्गले निर्दोष ठहर्‍याएको छ। यो देख्दाखेरि तराईमा त न्याय नै छैन क्यारे। तराईमा त न्याय त मरिसक्यो क्यारे भन्नपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ र पहुँचवालाले तराईमा के गर्दो रहेनछ? त्यहाँका पहुँचवालाहरूले त्यहाँका गरिबहरूलाई विपन्नहरूलाई कति दबाएका रहेछन् तिनका रगत, पसिना कति खाएका रहेछन् भन्ने कुराहरू अहिले उजागर भइरहेका छन्। अब त्यसको प्रतिरोध गर्न अहिले जनता सकेका छैनन्। राज्यले सहयोग गर्नु पन्यो। राज्यले अभिभावकत्व कायम गरिदिनु पन्यो। तर राज्य बेखबर छ। अनि जनताको त्यो पीडामा साथ दिने राज्य हो। सरकार हो। यी अवस्थाहरू सिर्जना हुन नदिनलाई राज्य गम्भीर हुनुपर्‍यो। अब हेरिराखिएको छ। त्यहाँ त्यत्रो उत्पीडन भएको छ। प्रहरी जाहेरी लिँदैन। अनि जाहेरी लिइहाल्यो भने त्यो मुद्दालाई कमजोर बनाइदिन्छ र अदालत पेस गर्छ। हामीले देख्यौँ नि त। सत्येन्द्र र नेहाको घटना। एउटा अदालतमा Court Marriage गरेको छ। अर्को अदालत बाल विवाहको मुद्दा लगाउँछ र धरौटीमा छोड्छ। अनि हामीले कति अपेक्षा गर्ने? यो देशमा न्याय छ। न्याय पाइन्छ र यी पहुँचवालाहरूलाई जनताले ठिक ठाउँमा ल्याएनन् भने अझै कति ठुलो दुर्दशा होला। हामीले हेरेका छौँ। त्यहाँका किन त्यहाँका मुसहर आउन सकेन, त्यहाँका चमार किन आउन सकेनन्? त्यहाँका डोम किन आउन सकेनन्? भन्दा मधेशका नाउँमा

सामान्तहरूले आरक्षण खाइरहेका छन्। मधेशका नाउँमा तिनै ठुला बडाहरूले लुटिराखेका छन्। त्यहाँको जनताले त ठाडो शिर गर्न सकेका छैनन्। त्यहाँको जनतालाई उठाउनलाई अब हरेक पार्टीले हरेक संगठनले ती समुदायका मान्छेलाई प्राथमिकतामा राखेर नेतृत्वको विकास गर्न पन्यो। नेतृत्वमा ल्याउनु पन्यो। अनि बल्ल देश वास्तवमा समानुपातिक समावेशी भन्ने कुराहरू यो वास्तवमा आदर्श हैन र यो वास्तविकता हो र यो सत्य हो भन्ने प्रमाणित गर्नलाई आवश्यक छ। र म के भन्छु भने सम्पूर्ण प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरूलाई, हाम्रा माननीयज्यूहरूलाई हामी सबैले यी विषयमा गम्भीर भएर अगाडि बढ्नपर्छ र जनतालाई न्याय दिनपर्छ र यो देश हामीले नै बनाउनपर्छ। यो देश अरुले बनाउने हैन। अरु देशका मान्छे आएर बनाउने होइन हामीले बनाउनुपर्छ। र हाम्रै कारणले देश बिग्रेको छ र हाम्रै अब हामीले यसलाई सुधार्नु पर्छ। देश बनाउनुपर्छ। यसमा राजनीतिक पार्टी, जनता सब एकजुट हुनुपर्छ भन्दै मेरो भनाई यी अन्त्य गर्छु। धन्यवाद।

(१३:५३ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य जयन्ती देवी राई । समय १२ मिनेट। यसपछि माननीय सदस्य पुजा चौधरी।

(१३:५४ बजे) माननीय श्री जयन्ती देवी राई (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एकीकृत समाजवादी):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, यतिबेला विश्व युकेन र रुसको द्वन्द्वको पीडा भारत र पाकिस्तानको सीमा विवादको द्वन्द्वको पीडा इजरायल र प्यालेस्टाइनको युद्धको पीडा भाक्न पाएको छैन फेरि इजरायल र इरानको बीचमा हतियार बन्द युद्ध सुरु भएको छ। आज सातौँ दिन भएको छ। यो छोटो अवधिमै धेरै मानवीय क्षति व्यहोर्नुपरेको छ र आज इरानले ६३९ जना गुमाएको छ भने इजरायलले २६ जना गुमाएको छ। वास्तवमा यो समस्या आज दुईवटा देशको जनता र देशको मात्रै होइन।

यो भनेको आज विश्व शान्ति र स्थिरतालाई खलल गर्ने एउटा गम्भीर चुनौती दिएको छ। र घटनाहरूलाई हेर्दाखेरि यसले विश्वयुद्धलाई निम्त्याइरहेको हामीले पाएका छौं र वास्तवमा विश्वयुद्धले कुनै पनि मुलुकलाई ठिक गर्दैन। सबै मुलुकको लागि त्यो गलत हुनेछ र त्यसभित्र पनि हाम्रो जस्तो विकासोन्मुख मुलुकलाई अझ बढी हामीले क्षति बेहोर्नुपर्ने हुन्छ र भिक्टिम बन्न पर्ने अवस्था हुन्छ हामीलाई थाहा छ कि हिजोको पहिलो विश्वयुद्ध र दोस्रो विश्व युद्धमा पनि नेपाली छोराहरूलाई गाउँबाट बस्तीबाट रित्याएर वीर गोर्खालीको नाममा युद्धमा होमाएका थिए। आज लाखौँ ती नेपालीको छोराहरू मरे। उनीहरूको कुनै लेखाजोखा छैन। र आज पनि त्यो हुने स्थिति हामीले देखिरहेका

छौं। अहिले पनि केही मात्रामा इरानमा नेपाली युवाहरू छन्। धेरै मात्रामा इजरायलमा छन्। त्यसकारणले आज इजरायलमा हुने र इरानमा हुने परिवारहरू आज विक्षिप्त छन्। र उनीहरू भन्ने बित्तिकै आउन सक्ने अवस्था पनि छैन। त्यसकारणले म आज यो सम्मानित हाउसमा सम्माननीय अध्यक्षमार्फत सरकारको म गम्भीर ध्यानाकर्षण गराउन चाहन्छु कि सरकारले इरानमा रहेका युवाहरू र इजरायलमा रहेका युवाहरूको अवस्था के कस्तो छ त्यसको निम्ति उहाँहरूले बुझेर यो हाउसमा जानकारी दिइयोस् भन्ने म आग्रह गर्न चाहन्छु। हामीलाई थाहा छ। विश्वका शक्तिशाली मुलुकहरूले कमजोर मुलुकहरूलाई हेप्ने हस्तक्षेप गर्ने र आफ्ना साम्राज्यहरू विस्तार गर्ने गरेका छन्। यसै क्रममा आज इजरायलले निरन्तर निरन्तर प्यालेस्टाईनी जनताहरूलाई उनीहरूलाई मारेको आक्रमण गरेको हजारौं हजारको सङ्ख्यामा मृत्यु भएको छ। सबैभन्दा त्यहाँ निर्दोष बालबालिका मरेको छ, महिलाहरू मरेका छन्, वृद्धाहरू मरेका छन्, गर्भवती महिलाहरू मरेका छन् र आज २० लाख भन्दा बढी घर परिवारहरू बेघरबार भएका छन्। १ लाख २९ हजारभन्दा धेरै घाइते अवस्थामा छन्। वास्तवमा यो एकदमै गैर कानुनी अन्तर्राष्ट्रिय कानून विपरीत र मानवअधिकार विपरीत यो नरसंहार जुन घटना छ वास्तवमा यो कसैले सहन सक्ने अवस्था छैन। त्यसकारणले आज यो नरसंहार घटनाको विरुद्धमा हामीले बोल्न सक्नुपर्दछ। र आज यही अवस्था रह्यो भने धेरै क्षति हामीले बेहोर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ।

हामी नेपालीहरू हाम्रो सरकार हामी अन्तर्राष्ट्रिय कानूनलाई मान्दछौं। मानव अधिकारलाई मान्दछौं र न्यायको पक्षमा वकालत गर्छौं। त्यसकारणले आज हामीले र हामीले विश्व शान्तिको पक्षमा हामी जोडदार हामी वकालत गर्छौं। त्यसो भएको हुनाले आज हामी विश्व शान्तिको पक्षमा र आज यो भइरहेको यो जनधनको सुरक्षाको निम्ति भए पनि म यही रोष्टमबाट आग्रह गर्न चाहन्छु अन्तर्राष्ट्रिय समुदायहरूलाई र नेपाल सरकारलाई। हामीहरूले हाम्रा सबै शक्तिहरू यसमा लगाऔं। हामीले कुटनीतिक सम्बन्धहरू हामीले सुरुवात गरौं। र हामिले विभिन्न समाजवादी साझेदारी बहसहरू गरौं र यो मुलुक मात्रै होइन विश्वलाई एउटा विश्व शान्ति कायम गर्न र मानवीय क्षति र अन्य क्षतिबाट बचाउनको निम्ति सशक्त ढङ्गले लागौं। यो आग्रह गर्न चाहन्छु। र अर्को कुरा भनेको सम्माननीय अध्यक्षज्यू हाम्रो ध्यान गई नरहेको र विद्यार्थीहरूले जहाँ सार्वजनिक यातायात चढ्छ त्यहाँ ४५ प्रतिशत छुटको व्यवस्था गरिएको छ टाढा टाढाबाट विद्यार्थीहरूलाई। त्यो एउटा शिक्षाप्रतिको सरकारको लगानी पनि हो। त्यो राम्रो पक्ष हो। तर आज त्यो विद्यार्थीहरूले जुन हुन आउने रकम हामीले सबै चढ्ने बित्तिकै गाडीमा कति २० रुपैयाँ तिर्छौं। ४५ प्रतिशत भनेको ११ रुपैयाँ भन्दा अलिकति बढी हुन्छ। तर आज ११ रुपैयाँ तिर्ने विद्यार्थीहरूले ती सुविधा पाएको छ कि छैन भन्दाखेरि कसैले पनि पाएका छैनन्। वर्षौंदेखि र आज उनीहरूले आफ्नो फिर्ता माग्दा खेरि अनावश्यक रूपमा

तनाव व्यहोर्नुपर्ने झगडा गर्नुपर्ने। आज यसको लेखाजोखा यसको अनुगमन र यो कसले गर्ने ? आज एउटा विद्यार्थीले १ दिनमा ८ रुपैयाँ पैसा त्यहाँबाट घोटाला भइरहेको छ भने हजारौं विद्यार्थीहरूले हजार वटा गाडी चढ्छ। के यो के हो ? आज ठुला कुराहरूलाई मात्र हामीले भ्रष्टाचार भन्ने यो के हात लुकाएर तात्ने काम हैन र ? त्यसकारणले विद्यार्थीहरूलाई भनिएको छ सिक्का छैन, चानचुन छैन, सानो पैसा छैन। यदि त्यही हो भने उनीहरूलाई व्यवस्था गर्नुपर्ने नि सरकारले। आज सार्वजनिक यातायात व्यवस्था गर्ने सञ्चालकहरूसँग डिल गर्नुपर्ने नि र त्यो विद्यार्थीहरूले पाउने सुविधा त दिलाउनु पर्‍योनि। त्यसकारणले म यो सरकारको ध्यान आकर्षण गर्न चाहन्छु आउँदा दिनमा यस्तो समस्या झेलन नपरोस्। र वर्षैदिखि यहाँ कसैको ध्यान गएको छैन र हामीले पनि मूल्य हातै बढेको बेला त्यो व्यहोरेका थियौं। कुरा उठाएको थिएँ मैले पनि सार्वजनिक यातायातमा चढ्दा खेरि २३ रुपैयाँ भाडा हुँदा २५ रुपैयाँ दिनुपर्ने कहिले पनि फिर्ता नआउने। यस्तो खालको थियो। यो अहिले पनि छ। यसमा म ध्यान आकर्षण गर्न चाहन्छु।

र अर्को कुरा भनेको माननीयज्यूहरूले उठाउनु भयो र आज ३० वर्षदिखि दिँदै आएको जुन अनुदान उखु कृषकहरूलाई बन्द गरिएको छ। यो घोर निन्दनीय छ र यो एकदमै यहाँका हामीले मुखले ठिक्क पार्ने कृषि प्रधान देश भन्ने, कृषिमा आधारित अब हामी अर्थतन्त्र निर्माण गछौं भन्ने र हामी कृषि यो देशको निम्ति हामीले महत्वपूर्ण ठान्ने भनेर दुनियाँभरको भाषण गरेर कहिले नथाक्ने हाम्रो सरकार, तर आज जुन यो व्यवहार गर्ने कुरा भनेको छ यो नितान्त यो पुँजीवादी सोंच र पुँजीवादी अर्थतन्त्रलाई नै रक्षा गर्ने सोंच आएको छ यो राम्रो छैन किसानहरूको लागि। त्यसकारणले यसको फेरि पुनः व्यवस्था गर्नुपर्छ। त्यसरी नै आज किसानहरूको दुधको पैसा देशैभरिबाट प्राप्त भएको छैन र त्यो दुधको पैसा उनीहरूलाई दिनपर्‍यो र हामीले उठाइरहेका छौं कि किसानहरूले गरेको उत्पादनको मूल्य पाउनुपर्‍यो नि। अनि न कृषिमा आधारित जनताहरू हामी गछौं यो देशलाई हामीले कृषिमा आधारित बनाउछौं होला। त्यसकारणले कामकुरो एकातिर कुम्लो बोकी ठिमीतिर यस्ता काम नगरौं। यसमा म एकदमै गम्भीर ध्यान आकर्षण गराउन चाहन्छु।

त्यसरी नै पूर्वी पहाडी क्षेत्रको इलाम जिल्ला सबैलाई थाहा छ। जहाँ ५ वटा कुराले प्रख्यात छ त्यहाँ। त्यहाँ शायद मलाई लाग्छ यो पहाडी जिल्लाहरूमा बसाई सर्ने एकदमै कम जिल्ला पनि त्यही जिल्लालाई मानिन्छ। अलैंची, अदुवा खुर्सानी, अकबरे, ओलन, अमृसो यस्ता कुराहरूले प्रख्यात छ, त्यो जिल्ला। तर आज त्यहाँ १५०० भन्दा धेरै दुध डेरीहरू छ। यी एउटा सानो किसानले ८० लिटरभन्दा दुध धेरै उनीहरूले बनाउँछन्। ८० देखि मिनिमम पनि ६०। तर आज दुध उत्पादन त्यहाँ बिक्रन सकेको छैन। उनीहरूले त्यत्तिकै घ्यु बनाएको हुन्छ त्यत्तिकै छुर्पी बनाएको हुन्छ। त्यहाँबाट उत्पादन सामानहरू बजारमा व्यवस्थापन गर्न नसक्ने

अवस्था छ। र त्यहाँ एउटा के गरेको छ भन्दा खेरि धेरै उत्पादन भएको कारणले Milk Holiday भनेर अनावश्यक रुपमा त्यो लागू गरिदिएको छ। Milk Holiday मा त्यहाँ एउटा घरमा त्यहाँ ८० लिटर दुध राख्नुपर्ने हुन्छ भनेर त्यहाँका सबै किसानहरु न ती किसानलाई केही सुविधा दिएको छ, न तिनीहरुलाई दाना, खानेकुरा केही सुविधा दिएको छ कुनै दिएको छैन तर उनीहरुले दुख गरेको एक घरमा राख्दाखेरि त्यो कस्तो अवस्था हुन्छ। त्यसकारण यो किसानहरुलाई जहाँ पनि यो क्यारे उनीहरुलाई सुविधा दिने भन्दा पनि उनीहरुलाई एकदमै पीडा दिने काम भएको छ। यसमा म सरकारको एकदमै गम्भीर ध्यान आकर्षण गराउन चाहन्छु। आउँदा दिनहरुमा यस्ता किसिमका समस्याहरु निर्मूल होस् र अर्को कुरा भनेको माननीयज्यूहरुले उठाइसक्नु भएको छ कि कोभिड हाम्रो छिमेकी मुलुकमा बढिरहेको स्थिति छ। त्यसको प्रभाव बढिराखेको अवस्थाले छ। कोभिडका बिरामीहरु अहिले नेपालमा पनि बढ्दो अवस्थामा छ। त्यसकारणले आज सरकारले हिँजो जस्तो कोभिडको कारणले धेरै मान्छेहरु मर्न नपरोस्। उच्च सतर्कता अपनाउनको निम्ति र उच्च सुरक्षाको व्यवस्था गर्नको निम्ति म सरकारलाई आग्रह गर्न चाहन्छु। त्यसरी नै त्यो भन्दा पनि अझ खतरा डेंगु जहाँ यति धेरै खतरनाक रोग त्यो पनि अहिले फैलिने बेला भएको छ त्यसकारणले त्यहाँ मच्छरहरुलाई मार्ने किसिमको अभियान र जनताहरुलाई आब्हान गर्ने सुरक्षित किसिमले बस्ने किसिमको आह्वान गर्ने र हस्पिटलहरुमा पनि त्यस्तै किसिमको एउटा व्यवस्था गर्ने काम होस् म यही कुरा आग्रह गर्न चाहन्छु। धन्यवाद।

(१३:५६ बजे) पीठासीन:- माननीय उपाध्यक्ष श्री विमला घिमिरे।

(१४:०६ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य पुजा चौधरी। समय ५ मिनेट।
त्यसपछाडि माननीय सदस्य पदम बहादुर परियार।

(१४:०६ बजे) माननीय श्री पुजा चौधरी (जनता समाजवादी पार्टी नेपाल):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, हामी सुशासनका कुरा गछौं। नीति नियमका पनि कुरा गछौं। तर सुशासनको अनुभूति भने नभएको महसुस गरिरहेका छौं। आज म धेरै टाढा नगइकन मेरो जन्मथलोकै बारेमा कुरा गर्न चाहन्छु। रौतहट जिल्लाको गुजरा नगरपालिकामा यही असार १ गते प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रुपमा डाक्टर श्रवण कुमार शाहलाई पठाइयो। उहाँले कार्यभार सम्हाल्न

नपाउँदै उहाँलाई सोही दिन रौतहट जिल्लाकै चन्द्रपुर नगरपालिकामा सरुवा गरियो। २०८१ साल ५ महिना १६ गते हाजिर भएका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री मित्रलाल ठकालज्यूलाई २०८२ साल १ महिना १७ गते जनकपुर उपमहानगरपालिकामा सरुवा गरिएको थियो र त्यतिखेरदेखि यस गुजरा नगरपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विहीन नै थियो। २०८२ साल ३ महिना १ गते यस गुजरा नगरपालिकामा डक्टर श्रवण कुमार साहलाई पठाइए पनि र सोही दिनको उहाँको सरुवासँगै फेरि नगरपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विहीन भइदिँदा यस आर्थिक वर्षको अन्त्यमा नगरपालिकाको हरेक काम कारवाहीमा प्रत्यक्ष असर परिरहेको छ। हुन त अघि हाम्रो माननीय जित जंगजीले पनि भन्नुभयो कि हामी भर्खरै प्रदेशको कार्यक्रममा गएर आयौं। र त्यहाँ हामीले यो एउटा उदाहरण मात्रै हो। यो बेथिति यो गुजरा नगरपालिकाको मात्र होइन। प्राय हरेक मधेश प्रदेशको स्थानीय तहको यस्तै दुःख हामीले अस्ति प्रदेश स्तरीय कार्यक्रममा पनि सुनेर आयौं। उहाँहरूको एउटै भनाइ थियो। हामी स्थानीय तह काम गरौं कि कर्मचारीको लागि मन्त्रालय धाउँ। यसले नगरपालिकाको प्रशासनिक कार्य ठप्प हुनुका साथै आर्थिक वर्षको अन्त्यतिर योजना कार्यान्वयन, बजेट खर्च र सेवा प्रवाहमा प्रत्यक्ष असर परिरहेको जनप्रतिनिधिहरूको गुनासो पनि छ। हुन त ह्युमन रिसोर्स म्यानेजमेन्ट आफैमा पनि Challenging विषय हो। यो चुनौतीपूर्ण पनि छ। त्यसैले म सम्माननीय अध्यक्षज्यूमार्फत कर्मचारी व्यवस्थापनमा दीर्घकालीन सुधार ल्याउन र स्थानीय तहको सेवा प्रवाहलाई अवरुद्ध नहुने किसिमको नीति निर्माणमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र सरोकारवाला सबैको ध्यान आकर्षण गराउन चाहन्छु।

हामी प्राय महिला अधिकार र महिला हिंसाको पनि कुरा उठाइरहेका हुन्छौं। एउटा बच्चाले समेत जन्मनासाथ उसले खान पाउने न्यानोमा बस्न पाउने अधिकार लिएर आएको हुन्छ। तर हामी महिला भएकै कारणले मर्यादित रूपमा बाँच्न नपाउने डर त्रासमा कहिलेसम्म जीवनयापन गर्ने? २०८२ साल जेठ महिनामा मात्रै रौतहट जिल्लामा ३ जना नवविवाहितले ज्यान गुमाएको छ। उहाँहरूको शंकास्पद मृत्यु भएको छ। रौतहट जिल्लाको कटहरिया न पा -१ स्थित भझेड्वा गाउँको २२ वर्षीय अल्का यादव आफ्नै कोठामा मृत अवस्थामा फेला परेकी थिइन्। त्यस्तै भगवती गाउँपालिका नजिकै खोला किनारको झाडीमा एक परिचय नखुलेको नव विवाहित महिलाको शव फेला परेको थियो। सुन चाँदीका गहनाले सजिएको अवस्थामा फेला परेकी थिइन् उनी। तेस्रो कटहरिया नगरपालिकाकी सानीया भन्ने महिला पनि मृत अवस्थामा फेला परेकी थिइन्। हुन त उहाँहरूको मृत्यु जे जस्तो अवस्थामा भए पनि र यस घटनाको अनुसन्धान भइरहे पनि महिलाहरू कहिलेसम्म यसरी पीडित हुने ? पीडित पक्षका अनुसार दाइजोको नाममा हुने दबाब निरन्तर घरेलु हिंसा मानसिक यातना र महिलामाथि हुने अत्याचारका कारण उनीहरू मर्न बाध्य हुन्छन्। उनीहरूका अनुसार घटनालाई आत्महत्याको रूप

पनि दिन खोजिरहेका छन्। पीडित पक्षका अनुसार राजनीतिक संरक्षण आर्थिक चलखेलका कारण पनि दोषीहरू नसमातिएका हुन्। मुद्दा फाइलहरू अलपत्र पर्छ। दोषीहरू फरार हुन्छन् र पीडित पक्षले न्याय पाउँदैनन्। त्यसैले यसप्रति पनि म सम्माननीय अध्यक्षज्यू मार्फत सरोकारवालाको ध्यान आकर्षण गराउन चाहन्छु। हुन त हाम्रो देशमा राष्ट्रपति, प्रधानन्यायाधीश, सभामुख, मुख्यसचिव जस्तो उच्च पदमा महिलालाई पाइसकेको छ। नेपालको संविधानमा मौलिक हक अन्तर्गत धारा ३८ मा महिलाको हकको व्यवस्था पनि गरिएको छ। संविधानले नै समानतालाई जोड दिँदै संघ प्रदेशमा ३३ प्रतिशत तथा स्थानीय तहमा ४० प्रतिशत महिला प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको भएपनि अझ पनि महिलाहरूको जीवनस्तर उकास्न नसकेको अवस्था छ। अझ पनि महिलाहरू डर त्रासमा जीवन जिउन बाध्य छन्। महिला पुरुषको समग्र विकास सामाजिक न्याय स्थापना र महिला विरुद्धको विभेद अन्त्य गर्न हामी सबै नै जिम्मेवार हुनुपर्छ। र अझ न्याय मरेको छैन भन्ने विश्वासका साथ उहाँहरूले पनि न्याय पाउनुहुन्छ भन्ने आशा गर्दछु। धन्यवाद।

(१४:११ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य पदम बहादुर परियार। समय १२ मिनेट। त्यसपछाडि माननीय सदस्य विष्णु बहादुर विश्वकर्मा।

(१४:१२ बजे) माननीय श्री पदम बहादुर परियार (नेपाली काङ्ग्रेस):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय राष्ट्रिय सभाको आजको बैठकमा म खास गरीकन दुईवटा विषयमा मेरो आफ्नो समसामयिक विषयहरूमा मेरो आफ्नो विचारहरू राख्ने अनुमति चाहन्छु। सम्माननीय अध्यक्ष महोदय राष्ट्रियसभाको सार्वजनिक नीति तथा प्रत्यायोजन विधायन समितिको तर्फबाट अस्ति असार १ गतेदेखि ४ गतेसम्म हामी समितिका सदस्यहरू दोलखा जिल्ला त्यसपछाडि रामेछाप जिल्ला लगायतका जिल्लाहरूमा अनुगमनका सिलसिलामा हामी गएका थियौं। र त्यहाँ विभिन्न स्थानीय तह विभिन्न त्यहाँका सरकारी निकायहरू र खासगरीकन त्यहाँ सञ्चालनमा आएका जलविद्युत आयोजनाहरूको सञ्चालन कस्तो छ ? त्यसको कस्तो प्रभाव परेको छ ? त्यसका समस्याहरू के छन् ? नीतिगत अभावहरू कस्ता छन् ? भन्ने सन्दर्भमा हामीले त्यो भिजिटलाई केन्द्रित गरेका थियौं। त्यसै सन्दर्भमा खासगरीकन जलविद्युतको सन्दर्भमा के कस्तो खालको नीतिगत अभाव रहेछ ? कसरी हामीले जलविद्युतलाई कतिको प्राथमिकता दिएका रहेछौं ? कसरी चलिरेहेको रहेछ ? भन्ने सन्दर्भमा म अलिकति केही विचारहरू राख्न चाहन्छु।

हाम्रो समितिको तर्फबाट हामीले खिम्ती जलविद्युत आयोजना र अप्पर तामाकोशी जलविद्युत आयोजनाको त्यो त्यसको सञ्चालन त्यसको पावर प्लान्ट र बन्दै गरेको रोलवालिङ खोला जलविद्युत

आयोजनाको बन्दै गरेको टनेल लगायतका ठाउँहरू भ्रमण गरिसके पछाडि हामीले त्यहाँका सम्बन्धित सर म्याडमहरूसँग बसेर कुरा गरेका थियौं। त्यो छलफलबाट मलाई २/३ वटा महत्वपूर्ण विषयहरू हामीले हेर्नुपर्ने नीतिगत रूपमा हामी सभाले हेर्नुपर्ने मैले आवश्यकता महसुस गरे। पहिलो विषय के रहेछ भने हामीले अहिलेसम्म जलविद्युतको सन्दर्भमा हामीले अहिलेसम्म अवलम्बन गर्दै आइरहेको प्रमुख सिद्धान्त Take or Pay लिअ अथवा पैसा तिर भन्ने रहेछ। अब अहिले पछिल्लो नीति तथा कार्यक्रम पछाडि सरकारले बिस्तारै Take and Pay पहिला लिने अनि त्यस पछाडि मात्रै “पे” गर्ने पैसा दिने। त्यस्तो खालको नीति अवलम्बन गर्नेतर्फ हामी गइरहेका छौं। यसले प्राइभेट सेक्टरको जलविद्युत प्रवर्धकहरूलाई कस्तो अप्ठ्यारो परेको छ भने यहाँ सेकन्ड सेकेन्डमा मेगावाट बिजुलीहरू उत्पादन हुन्छ। ती प्रत्येक मेगावाटहरू पैसामा कन्भर्ट गर्ने हो भने देखि त्यो लाखौं करोडौं मूल्यसम्ममा पुग्छ। तर हाम्रो जलविद्युतको नियामक निकायले पहिला लिने कुराको ग्यारेन्टी गर्ने अनि त्यसपछाडि प्रयोग गरे अनुसार मात्रै तिर्ने। यदि त्यस्तो नीति अवलम्बन गर्ने हो भने हजारौं हजार मेगावाट बिजुली त्यहाँ उत्पादन गर्न नसकिने अवस्थामा प्राइभेट सेक्टरहरू रहेको देखिन्छ। तसर्थ, हामीले राज्यले के भन्छ हाइड्रो इनर्जीको Utilize गर्ने सन्दर्भमा राज्यले लिने नीति अलिकति यत्रो दुःख गरेर त्यत्रो Resource Mobilize गरेर Private Sector ले जुन राज्यलाई योगदान गरिरहेको छ त्यसलाई सहजीकरण गर्नेतर्फ राज्यको नीति हुनुपर्ने मैले महसुस गरेको छु। अर्को महत्वपूर्ण विषय तपाईं हामीले जानिरहेकै विषय के रहेछ भने यो जङ्गल ठुला ठुला हाइड्रो पावरहरू बनाउँदा खेरि जङ्गलको प्रयोग विभिन्न तरिकाले हुने र अहिले हाम्रो नीति जङ्गलका एउटा रुख पनि काट्नको लागि ज्यादै ठुलो सकस पर्ने अवस्था रहेछ। अब तत्कालै बाटो बनाउनुपर्ने हुन्छ तत्कालै Evacuation हरू गर्नुपर्ने हुनसक्छ। अलिकति ठुला निर्माणहरू गर्नुपर्ने हुन्छ। एउटा हाँगो काट्नको लागि पनि भनौं न जलविद्युत् प्रवर्धकहरूले त्यो काम गर्न नपाउने त्यसको प्रत्यक्ष प्रभाव इनर्जी उत्पादनमा पर्ने र त्यसको मूल्य लाखौं करोडौं रुपैयाँमा पर्ने यसरी अप्ठ्यारोमा परिरहेको अवस्था छ। त्यति मात्र होइन कतिपय अवस्थामा त आवश्यक पर्ने संरचनाहरू बनाउने सन्दर्भमा पनि आवश्यक जग्गाहरू पाउन नसकेको सरकारले त्यसलाई सहजीकरण गर्न नसकेको विषय पनि आएको छ। तसर्थ यो वनको उपयोगको सन्दर्भमा हामीले अलि फरक ढङ्गले विकासलाई पनि अलि सहजीकरण हुने र यता नेचरको र के भन्छ वनको पनि प्रिजर्भेसन हुने खालको दुवै खालको अलिकति Equilibrium अथवा दुवैलाई मिल्ने खालको नीति हामीले अपनाउनुपर्ने देखियो।

हाइड्रोपावरको सन्दर्भमा अर्को जग्गाको हदबन्दीको विषय ज्यादै महत्वपूर्ण विषय रहेछ। हाइड्रोपावर चलाइसकेपछाडि धेरै जग्गाहरू ओगटिने प्राइभेट जग्गाहरूलाई क्षतिपूर्ति दिइन्छ भने अन्य जग्गाहरूलाई राज्यलाई निश्चित रकम कर तिरेर त्यसको उपयोग गर्नुपर्ने

परिस्थिति हुँदोरहेछ। तर हाम्रो ऊर्जाको नियामक निकायहरूले त्यसको अनुमति नै नदिएर त्यो उर्जा उत्पादन नै गर्न नसकिने खालको परिस्थिति बनेको त्यहाँको उर्जा उत्पादकहरूले त्यहाँको क्यारे ऊर्जामा काम गर्ने सर म्याडमहरूले भन्नुभएको छ। तसर्थ यो जग्गाको हदबन्दीको सन्दर्भमा पनि अलिकति जग्गा उपयोगको सन्दर्भमा पनि हामीले नीति अलिकति सहजीकरण नीति अलि सरल गर्ने खालको नीति लिनुपर्ने देखिँदोरहेछ। अर्को खासगरीकन नेपाली नागरिकहरूले लगानी गरेर रूपैयाँ रूपैयाँ उठाएर लगानी गरेर बनाएको अप्पर तामाकोशी हाइड्रो पावर अहिले घाटामा सञ्चालनमा छ। यसको एउटा प्रमुख कारण के रहेछ भने जुन त्यसको इन्भेष्ट गर्दा खेरि गभर्मेन्टले लोन दिएको थियो त्यो प्रोजेक्टलाई त्यसको ब्याज तिर्दा तिर्दा नागरिकहरूले लगानी गरेको लगभग लगभग ३० अर्ब जति लगानी गरेको पैसाको सामान्य नाफा पनि मुनाफा पनि हाइड्रो पावरले वितरण गर्न सकिराखेको छैन। किनभने जति कमाइ भएको छ लगभग त्यति कमाइ सरकारलाई ब्याज तिर्दैमा त्यो प्रोजेक्ट थलिएर बसेको छ। यदि सरकारले त्यो लिने ब्याजमा मात्रै थोरै लचकता अपनाइदिने हो भनेदेखि नागरिकले गरेको लगानीको सुनिश्चितता बढ्ने थियो। नागरिकहरूले हाइड्रोपावरमा लगानी गर्दा खेरि राम्रो रहेछ भनेर अन्य ठुलो हाइड्रो पावर कम्पनीहरूलाई पनि लगानी गर्नको लागि नागरिकहरू उत्साहित हुने थिए। तसर्थ यहाँनेर हामीले विचार गर्नुपर्ने देखिएको छ। अर्को महत्वपूर्ण विषय के रहेछ भने यहाँहरूले पनि विचार गर्नुभएको होला तामाकोशी नदीमा मात्रै लगभग ६/७ वटा ठुला ठुला हाइड्रोपावरका प्रोजेक्टहरू सञ्चालनमा छन्। एउटै नदीको एउटै करिडोरमा। अब त्यसले पछि एउटा ठुलो सङ्कट के ल्याउन सक्छ भने यदि कुनै दुर्भाग्यवश कुनै एउटा प्रोजेक्टमा त्यसको ड्याम फुट्यो भनेदेखि त्यसले पार्ने प्रभाव धेरै ठुलो रहन सक्ने देखिन्छ। तसर्थ यस्ता करिडोरमा बनाउने प्रोजेक्टहरूको बारेमा सरकारको ध्यान के हो ? सरकारको नीति के हो ? त्यो बारेमा पनि हामी स्पष्ट हुनुपर्ने देखिएको छ भने यो वातावरणीय भनी न वातावरण संरक्षणको सन्दर्भमा प्रोजेक्टहरूले हाइड्रोपावर प्रोजेक्टहरूले बनाउँदाखेरि अलिकति केही काम गरे जस्तो CSR मा अलिकति काम गरेजस्तो गर्ने तर हाइड्रोपावर बनिसके पछाडि त्यहाँका नागरिकहरूलाई सेवा दिने गरेर खासै काम नगर्ने त्यस्तो खालको हाइड्रोपावरहरू त्यस्तो प्रचलन पनि देखियो। तसर्थ, त्यहाँका जनताहरू नागरिकहरू कम फाइदामा पुगेको देखिन्छ तसर्थ, समग्रमा हामीले जलविद्युतको नीतिका सन्दर्भमा केही पुनर्विचार गर्नुपर्ने अलिकति हामी भर्खर ८४ हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्न सक्ने क्षमता छ। हामी लगभग ३५/३६ सयमात्रै मेगावाट विद्युत् मात्रै हामी अहिले उत्पादन गरिरहेका छौं। हामीले अगाडि धेरै जानु छ र सरकारले मात्र यसमा लगानी गरेर सक्दैन। Obviously हामीलाई प्राइभेट सेक्टरकै यसमा सपोर्ट चाहिन्छ। तसर्थ प्राइभेट सेक्टरलाई अलिकति सहजीकरण हुने गरेर हाम्रा नीतिहरू बनाउनुपर्ने मैले महसुस गरेको छु।

अर्को दोस्रो विषय के छ भने यो अहिले जुन इरान र इजरायलको बीचमा जुन युद्ध अहिले नयाँ युद्ध Emerging भइरहेको छ । मेरो व्यक्तिगत विचारमा यो असाध्यै यो हाम्रो के भन्छ Global Politics लाई Global Peace लाई असाध्यै तरङ्गित गर्न सक्ने प्रभावित पार्न सक्ने खालको युद्ध यो हुन गइरहेको जस्तो मैले महसुस गरेको छु । यहाँ देखिँदा खेरि दुइटा साना साना देशहरु देखिएका भएता पनि यसको लिडमा हाम्रा Global Power Country हरु यसमा भित्रभित्र एक आपसमा प्रतिस्पर्धा गरिरहेको देखिन्छ । हाम्रा कैयौं दाजुभाइ, दिदीबहिनीहरु इजरायलमा कर्म गर्न जानुभएको छ । सम्भवतः इरानमा छैन होला । यसको हामीलाई प्रत्यक्ष प्रभाव त्यहाँ छँदैछ । त्यति मात्र होइन यसको अर्को घुमाउरो प्रभाव यसले इकोनोमीमा लिएर आउने प्रभावका कुराहरु हुन सक्छन् । यसले ग्लोबल पिसमा पार्ने प्रभावहरु ज्यादै ठुलो भएको जस्तो मैले महसुस गरेको छु । तसर्थ हामी एउटा Sovereign Country भएको नाताले हामी बुद्धका अहिंसाका अनुयायीहरु भएको नाताले हामीले पहिलेदेखि विश्वास गरेको सर्वे भवन्तु सुखीन भन्ने सिद्धान्तलाई मात्रै नेपाली नागरिकको नाताले हामीले विश्वास गर्ने पञ्चशीलको सिद्धान्तको नाताले हामीले विश्वास गर्ने मानवता (Humanity) लाई महत्त्व दिने नाताले हामी कुनै पनि त्यस्ता हिंसालाई त्यस्ता युद्धलाई प्रवर्धन गर्ने कुनै पनि राज्यको पक्षमा चाहे कुनै grants पाएको कारणले होस् अथवा अन्य कुनै पनि कारणले हामी त्यस्ता राज्यहरुको पक्षमा लाग्नु हुँदैन । हामीले Non Participation को नीति अवलम्बन गर्नुपर्छ । र म सम्माननीय अध्यक्ष महोदयमार्फत परराष्ट्र मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण पनि के गराउन चाहन्छु भने इजरायलमा भएका नेपाली नागरिकहरु सुरक्षित छन् कि छैनन ? यदि त्यहाँ हिंसा भड्केको खण्डमा त्यहाँका नागरिकहरुलाई सकुशल उद्धार गर्न सकिने परिस्थिति छ कि छैन ? त्यो सन्दर्भमा परराष्ट्र मन्त्रालयको गम्भीर ध्यानाकर्षण गराउँदै मेरो आफ्नो भनाई यहीँ अन्त्य गर्न चाहन्छु । हस्त धन्यावाद ।

(१४:२४ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य विष्णु बहादुर विश्वकर्मा । समय ८ मिनेट । त्यसपछाडि माननीय सदस्य सुरेश कुमार आलेमगर ।

(१४:२४ बजे) माननीय श्री विष्णु बहादुर विश्वकर्मा (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, हाम्रो देशमा जनताको छोराछोरीले देश चलाउन पाएको यो संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था स्थापना भएको केवल १० वर्ष शुरु भएको छ । जनताबाट निर्वाचित जनताका प्रतिनिधिहरुले देशको संविधान निर्माण गरेका केही मुलुकहरुलाई हेरेर फ्रान्समा ९ वर्ष लागेछ । भारतमा १० वर्ष, बेलायतमा १३ वर्ष र अमेरिकामा १७ वर्ष लागेको

इतिहास छ भने हाम्रो देशले ८ वर्षमा नयाँ संविधान पाएको हो । सावंशीय एकल आधिपत्यको अन्त्येष्टि गरि संघीयता र जहाँनिया तन्त्रको दाहसंस्कार गरी लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको स्थापनाले इतिहासमै नेपालले उच्च विकास पाएका छौं । स्वतन्त्रता पूर्वक जिउन पाएका छौं । जनताले बल्ल राज्यको सुविधा विकासको नयाँ अनुभूति सँगाल्न पाएको छ । हाम्रो देशमा प्राचीनकालदेखि हालसम्म राजतन्त्रात्मक शासनको सामान्य इतिहासलाई हेरेर गोपाल वंशीय राजाहरूले ५२१ वर्ष शासन चलाएको पाइन्छ । त्यस्तै गरी महिषपाल वंशका राजाहरूले १११ वर्ष किराँत वंशीय राजाहरूले ११८० वर्ष लिच्छवि वंशीय राजाहरूले ३७० वर्ष, मल्ल वंशीय राजाहरूले ५६९ वर्ष, शासन गरेको भेटिन्छ भने शाह वंशीय राजाहरूले २४० वर्ष, कुँवर वंशीय राणाहरूले १०४ वर्ष र राजासहितको संसदले २९ वर्ष नेपालमा शासन चलाएको देखिन्छ भने संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्थाले चलेको १० वर्ष शुरु भएको छ । सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, नेपाल एउटै देश अस्तित्वमा थियो । तर आआफ्नो जाति समुदायको विशेषतामा आधारित देशभित्र ससाना राज्यहरूको रेखाङ्कन गरेर थुप्रै राज्य सञ्चालनमा थिए । शासन सत्ता सञ्चालनको लामो समयको अन्तरालमा शासकहरूभित्रै पारिवारिक र सामुदायिक मनमुटाव कलहको रूप धारण गर्दा दुश्मनाई र षड्यन्त्र जन्मिरहेको थियो । त्यसैले शासक दिन प्रतिदिन कमजोर बन्दै गइरहेका थिए । यही मौका छोपेर आयातीत कुलमण्डन खानका सन्तानहरूले घले थरका आदिवासीको गोर्खा राज्यमाथि आँखा गाडिरहेका थिए । प्रत्येक वर्ष दौडबाट राजा छत्रे स्वस्थ र स्वच्छ चलनको दाउ हेरिरहेका र षड्यन्त्र गरिरहेका खानका सन्तानहरूले षड्यन्त्रपूर्वक आफुलाई दौडमा अग्रस्थान ल्याएको घोषणा गरेर द्रव्य शाह भनिएका खानका सन्तान घले राजाका गोर्खा राज्य कब्जा गरी प्रथम पटक गोरखाका राजा बनेका थिए । यो विक्रम सम्वत् १६१६ सालको कुरा हो । यहीँबाट शाह वंशीयको क्रुरता नेपालमा जन्म भएको हो । भनिन्छ, शाह वंशीय राजतन्त्रात्मक काल २४० वर्ष त्यो त नेपाल पूर्णरूपमा कब्जा पछिको समय हो । तर गोरखाबाट सुरु गरेर कर्णाली राज्य कब्जा र सक्रिय राजतन्त्रात्मक शासन काललाई हेरेर त्यो भन्दा समय लामै छ । शाह वंशीय राजाहरूले शासन गरेको पाइन्छ । विक्रम सम्वत् १६१६ गोर्खा राज्य कब्जा देखि शाह वंशीय राजाहरूले अन्त्येष्टिसम्मको अवधि विक्रम सम्वत् २०६४ साल सम्म ४४८ वर्ष क्रुर शासन गरेको इतिहास पाइन्छ । शाह वंशीय राजाले वि.सं. १७४३ मा नुवाकोट कब्जा पछि उपत्यका छिरेर ३२१ वर्ष शासन चलाएका थिए । दुई पटकको नराम्रोसँग पराजय भोगेपछि षड्यन्त्रपूर्वक ढङ्गले वि.सं. १८४६ मा कर्णाली राज्य कब्जा गरेका थिए । यो समय हेर्दा कर्णाली माथि २१८ वर्ष जहाँनियातन्त्र चलाएको पाइन्छ ।

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, कर्णाली राज्यका झारा सेनाको लडाईँबाट दुई पटक सम्म नराम्रो हार भोगेको शाह वंशीय राजाले यो बदलाको विजयपछि नराम्रोसँग बदला पोख्यो । कर्णालीका

भेटे जति युवा पुरुष र महिलाहरूको कत्लेआम गर्‍यो। भलै त्यसको यकिन तथ्याङ्क छैन। नामोट गरिएको छ। कर्णालीका जनसमुदायको भागाभाग भयो। कोही पूर्वी नेपाल पसेर पूर्वी भारतसम्म पुगे भने कोही दक्षिणतिर भागदै भारत पसेको इतिहास छ। पूर्वी नेपाल पसेका कतिपयले डरले जात, ठेगाना लुकाएर बसेको इतिहास पाइन्छ। कतिपय लुकीछिपी ओडार जङ्गल प्रयोग गरेर बाँचे भने कतिपयले आत्मसमर्पण गरेर बाँचे। यही बदला भावका कारण शाह वंशीय राजाहरूले अन्य स्थान भन्दा कर्णालीमा भिन्न खालको विधि र नीति अपनाएर रजाई शुरु गरे। कतिपय आत्मसमर्पण गरेका व्यक्ति र आफन्तलाई काठमाडौँबाट तोक आदेश गरेर खोले राजाको हैसियतले शासन गर्ने र सके जति लुटपाट मच्चाएर खोले राजाहरूको स्वार्थसिद्धि र केही सम्पत्ति काठमाडौँका महाराजाहरूलाई टक्र्याउने चलन चलाए। यतिले मात्र उनीहरूको बदलाभाव मेटिएन। जुम्ला सेन्टर बनाएर राज गर्ने बडाहाकिमले आफ्ना भरौटेलाई फेरि दश दरा खोलाको राजाहरू जिम्मवाल, मुखिया बनाएर क्रुर शासनको जालो विस्तार गरेका थिए। जनतालाई बदला स्वरूप राज्यबाट पाउने सुविधा विकास निर्माणबाट बञ्चित गराइयो भने विद्यालय खोल्नु स्वास्थ्य र शिक्षाबाट प्रतिबन्ध लगाइयो। त्यतिले मात्र पुगेन सेनामा भर्ती हुन, प्रहरीमा भर्ती हुन र सरकारी जागिरेमा भर्ती हुन कर्णालीवासीलाई प्रतिबन्ध लगाए। क्रुरता लादियो। शाह वंशीय राजाहरूबाट कर्णालीवासीले अशिक्षा, गरीबी, भोकमरी, अस्वस्थता मात्र पाएको इतिहास छ। अहिले कर्णालीवासीले भोगिरहेको गरिबी र अभाव यही राजाहरूको उपहार हो। त्यसैले होला सदियौँदेखि शाह वंशीय क्रुरताको दाहसंस्कारको लागि कर्णाली महान् जनयुद्धमा होमिएको हो। शाह वंशीय शासनको अन्त्येष्टि गरी संघीय गणतान्त्रिक व्यवस्था स्थापना गर्न कर्णालीवासीको पनि विशेष योगदान रहेको छ। त्यसैले त कर्णालीले आज काठमाडौँसँग जोडिएको छ। राज्यसँग प्रत्यक्ष जोडिएको छ। आज विकास पूर्वाधार निर्माण बिजुली सडक खानेपानी स्वास्थ्य शिक्षा खाद्यान्न लगायतका जल्दाबल्दा विषयमा भरपुर जोडिएको छ। गरिबी र भोकमरी शाह वंशीय इतिहासमा सीमित भएको छ। आज कर्णालीले सेना प्रहरी, निजामती कर्मचारी, शिक्षा, आर्थिक, राजनीतिमा ठुलो योगदान गरेको छ। संयमित भएर अगाडि बढिरहेको इतिहास छ। सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, नेपाल र नेपालीलाई दिन लुट्ने दिनदहाडै चेलिबेटी वहादै हिन्नेहरू लुटतन्त्र मच्चाएर देशलाई कंगाल बनाउने शाह वंशीय महासामन्तका रहल पहल सन्तानहरू कर्णालीको माटो छुट्दै पुर्खाको पाप पखाल्न कोदाली र बेलचाहरू चलाउने गरेको नौटंकी देख्दा हाँसो उठेर आउँछ। कर्णालीको जनताले वा गणतन्त्रले महासामन्तको सन्तानहरूलाई बेलचा समान बाध्य पारिरहेछ। त्यति मात्र होइन गोरु जोतेर बस्ने बनाउँदैछ गणतन्त्रले। फेरि देश लुट्दै दुस्साहस नगर बरु गोरु पालेर गरिखाउ यहीमा तिम्ने भलाई हुनेछ। कर्णाली कब्जा पछि नेपाल एक तर अनेकता अनेक बनाई सकेका थप उत्साहित बनेर भौतारिँदै थप मैमत्त साँढे बनेका शासकहरूले जनताको चेली श्रीमती मात्र होइन मन्दिरमा ध्यानमा

रहेकी माता समेतलाई छाडेनन्। दरबारभित्र रडाँको मच्याउने मन नपरेकाहरूलाई हत्या गर्ने, तल्लो जातमा झारिदिने, अछुत घोषणा गर्ने, सम्पति कब्जा गर्ने र राजा बन्ने र बनाउनेमा दरबारभित्रै काटमार हिंसा र हत्या सुरु गरे।

वसन्तपुर दरबारको कोतमा राजा रानीको उर्दीमा भाई भारदारहरूको कलह मच्चाएर प्रधानमन्त्री फत्तेजङ्ग शाह लगायत ४० जनाको हत्या गराए। वि.सं. १९०३ कार्तिकमा राजा रानीको हुकुममा भण्डाराखाल बगैँचामा भारदारहरूको काटमार गराएर आफै असफल साबित भएपछि रानीको अधिकार खोसियो। देश निकाला गरियो। रानीसँगै राजा पनि पछि लागेर देश छोडेपछि नेपालको औपचारिक शाह वंशीय राजतन्त्रको समाप्ति भएको हो। देश निकाला (....समय सकिएको।)

(१४:३२ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य सुरेश कुमार आलेमगर। समय ९ मिनेट। त्यसपछाडि माननीय सदस्य भगवती न्यौपाने।

(१४:३३ बजे) माननीय श्री सुरेश कुमार आलेमगर (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, माओवादी केन्द्र):- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, आज म दुई विषयमाथि आफ्ना धारणाहरू राख्न गइरहेको छु। एउटा राष्ट्रिय- आफ्नै देशभित्रको विषय। अर्को- अन्तर्राष्ट्रिय। सबभन्दा पहिले देशभित्रको विषय- बजेट। हामी हाम्रो यो राष्ट्रिय सभाबाट सकेसम्म आज नै आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को बजेट पास गछौं होला अथवा कुनै दिन त पास गछौं। प्रतिनिधिसभाले पनि ढिलो चाँडो कुनै दिन पास गर्ला। हामीले पास गरिसकेपछि सम्माननीय अध्यक्ष महोदय यो बजेटलाई हामीले छुन त के कुरा सुघन पनि पाउँदैनौ। यो बजेट पूर्णतः मेरो विचारमा कर्मचारीतन्त्रको हातमा जान्छ। उसैकै खटनपटनमा यो बजेट खर्च पर्छ हुन्छ। र पुँजीगत खर्च भएन भनेर हामी जो भन्छौं। जुन यथार्थ पनि हो। त्यो पुँजीगत खर्च नबढ्नुको पछाडि हाम्रो हात हुँदैन। मन्त्रीजीहरू यदि प्रभावशाली हुनुहुन्छ, Intervention गर्न सक्ने अवस्थामा हुनुहुन्छ भने अलिक असर पर्छ होला। होइन भने मन्त्रीलाई पनि कर्मचारीतन्त्रले लटरपटर बनाइदिन्छ।

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, निश्चित रूपमा म यो कुरा कर्तव्यनिष्ठ इमान्दार र सज्जन कर्मचारीहरूप्रति क्षमायाचना सहित भन्दैछु। सबै कर्मचारीहरू भ्रष्ट छन भन्ने मेरो आशय होइन, त्यसैले त्यस्ता कर्मचारीहरू इमान्दार सज्जन र कर्तव्यनिष्ठ कर्मचारीहरू प्रति क्षमायाचना सहित। तर यो बजेट काम छ, योजनाहरू छन्, आयोजनाहरू छन्, पैसा पनि छ, बजेट पनि छ। किन

हुँदैन त खर्च ? किनभने कर्मचारीहरूले कर्मचारीतन्त्रले आफूलाई फाइदा हुने भयो भने ठेक्का पट्टा हाल्छन्छन्, ठेक्का निकाल्छन्, दिन्छन्। आफूलाई फाइदा नहुने भयो भने ठेक्का निकाल्दैनन्। बजेट ठप्प हुन्छ। यसकारणले पुँजीगत खर्च हुँदैन। त्यसैले त्यतातिर ध्यान दिनपर्ने हुन्छ र यो पुँजीगत खर्च बढाउनका लागि देश र विकास निर्माणको बाढी ल्याउनको लागि यो कर्मचारीतन्त्रले विशेष ध्यान दिन जरुरी छ। इमान्दार हुनु जरुरी छ र त्यस्तो एउटा वातावरण तयार पार्नका लागि त्यस्तो इमान्दारीताको भावना तयार पार्नका लागि हामी सबैले मलाई लाग्छ मेहनत गर्न जरुरी हुन्छ। यदि होइन भने हामी हरेक वर्ष जस्तै यो साल पनि पुँजीगत खर्च बढेन। यो साल पनि २० प्रतिशत मात्रै पुँजीगत खर्च भयो भन्ने नारा फलाकिरहेका हुनेछौं। त्यसैले मैले पटक पटक भन्ने गरेको छु- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय यो देशमा इमान्दारीको खडेरी छ। निश्चित रूपमा हामी राजनीति गर्नेहरू इमान्दार छौं, सज्जन छौं भन्ने मेरो भनाई होइन। हामी पनि बेइमान छौं, हामी पनि बदमास छौं, भ्रष्ट छौं होला तर हाम्रो बैइमानीले त्यति साह्रो असर पाउँदैन। त्यसैले हामी यो अस्थायी सरकार भन्दा स्थायी सरकार Permanent Government यो इमान्दार हुन जरुरी छ। यो नेपालको सन्दर्भमा छैन। यही कारणले पुँजीगत खर्च बढ्न सक्दैन।

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, यसपछि म जान चाहन्छु अन्तर्राष्ट्रिय विषयमा- इजरायल-इरानको युद्ध। अमेरिकी साम्राज्यवादको जुठोपुरो खाएको इजरायलले यतिबेला इरानलाई निशाना बनाएको छ। थुप्रै-थुप्रै मान्छेहरूलाई त्यहाँ उसले मारिसकेको अवस्था छ। इरानमाथि इजरायलको यस आक्रमणको निन्दा गर्न चाहन्छु। पहिला हमासलाई सिध्याउने नाममा प्यालेस्टाइनी जनतालाई कत्लेआम गर्‍यो। (एकदुई) वर्षका दौरानमा ५०/६० हजार प्यालेस्टाइनीको कत्लेआम गर्‍यो। जसमध्ये ६० प्रतिशत भन्दा बढी त महिला र बालबच्चाहरू थिए। अब उसले आफ्नो बन्दुक सोझाएको छ- इरानतिर। थाहा छैन किन यसरी एउटा हान्ने गोरु जस्तो महिमत भएर इजरायल हिँडिरहेको छ। एउटा सानो देश। भर्खर भर्खर यसले केही समय अगाडि उसले निश्चित रूपमा हामीसँग एउटा दौत्य सम्बन्ध कायम भएको देश हो। तर यसरी उसले अरु देशमाथि जसरी आक्रमण गरिरहेको छ। त्यसले उसैको विनाश निम्त्याउन सक्छ जस्तो मलाई लाग्दछ। खैर उसको रक्षाको कुरा उसले सँचेको होला। इरानमाथि आक्रमण गरेर हमासमाथि आक्रमण गरेर केही समय अगाडि लेबनानमाथि पनि आक्रमण गरेर जब मानिसहरू कत्लेआम गर्‍यो। त्यसैले एकातिर यो जघन्य मानव अपराध गरेको छ अर्कोतिर तेस्रो विश्वयुद्धलाई पनि निम्त्याउने खतरा देखापरेको छ। त्यसैले यसतर्फ इजरायल लगायत सम्बन्धित सबै ध्यान जान जरुरी छ भन्ने कुरा म राख्न चाहन्छु। अर्को कुरा-न्युक्लियर पावर (Atomic Energy) यो बारेमा

अमेरिकाले इरानलाई भनेको सुन्दा इरानका भट्टीहरू न्युक्लियर पावर जाँच गर्ने भनेको सुन्दा मलाई हाँसो उठेर आउँछ सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, संसारको सबभन्दा ठुलो न्युक्लियर पावर उत्पादक संयुक्त राज्य अमेरिका आफै हो। उसँग ९४ वटा कमर्सियल रियाक्टरहरू छन्। उसले ९७ गिगावाट न्युक्लियर पावर उत्पादन गर्दछ। एक गिगावाट बराबर एक हजार मेगावाट। संसारको Largest Country हो। Largest Producer of Nuclear Power हो। उसैले इरानलाई आणविक भट्टी देखा। तेरो आणविक उत्पादन बन्द गर। तेरो आणविक अवस्था हामी चेक गर्छौं भनेर भन्ने। निश्चित रूपमा इरानले त्यसो गर्न पाउँदैन। यद्यपि इरानले हाम्रै आत्मरक्षाको लागि भनेर भनिरहेको छ। अमेरिकालाई के बिगार्थ्यो जो आफै हतियारको रासमाथि बसेको छ। उसले अरु देशलाई हतियार उत्पादन नगर। हतियार बन्द गर भनेर भन्न सुहाउँछ। Shame on you Mr. Donald Trump Shame on you। आफै यति धेरै न्युक्लियर पावर उत्पादन गर्ने अनि अरुलाई भन्ने। लाज लाग्नुपर्ने हो। यदि यतिबेला संसारलाई यो सारा विश्वलाई मानव जगतलाई न्युक्लियर पावरबाट डर छ भने संयुक्त राज्य अमेरिकाबाट डर छ। संयुक्त राज्य अमेरिकाको ९७ हजार मेगावाट ९७ गिगावाट न्युक्लियर पावरबाट डर छ। उसको कसले चेक गर्ने? IAEA ले इरानको चेक गर्ने। अमेरिकाको कसले चेक गर्ने ? उसको चेक गर्नुपर्दैन ? के उ संसारको साँढे हो? मैमत्त साँढे हो ? उसलाई कसैले नियन्त्रण गर्न नसक्ने खालको ? यतातिर ध्यान दिनुपर्नेहुन्छ र यसैले यी सबै पक्षहरूतर्फ ध्यान आकर्षण गर्न चाहन्छु। र सबभन्दा ठुलो Largest producer of Nuclear Power अमेरिका, दोस्रो फ्रान्स ६३.०२ गिगावाट न्युक्लियर पावर उत्पादन गर्दछ।

तेस्रोमा आउँदछ-चीन। जसले ६०.८ गिगावाट विद्युत् उत्पादन गर्दछ। त्यसैले यी सबै सबै न्युक्लियर पावरको थुप्रोहरूमाथि बसेका देशहरू नै विश्व युद्ध निम्त्याउने सम्भावित स्रोतहरू हुन्। सम्भावित शक्तिहरू हुन्। त्यसैले उनले यो दिशातिर ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ र विश्वका सारा देशहरूको साझा र सर्वोच्च संगठन संयुक्त राष्ट्रसंघले यसतर्फ ध्यान दिनपर्नेहुन्छ। एउटा संयुक्त राष्ट्रसंघ United Nation Organization। हुन त यसको नाम पनि राष्ट्र भन्दा एक प्रकारको जाति समुदाय हुन्छ। यद्यपि यो देशको राज्यको States को संगठन हो। यसले पनि निर्भिकतापूर्वक Boldly यो दिशातर्फ ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ। किनकी सबभन्दा ठुलो सबभन्दा धेरै हतियार जोसँग छ। सबभन्दा धेरै डर मानव जातिलाई विश्वलाई त्यसैबाट हुन्छ। र त्यसैले यतातर्फ ध्यान दिनपर्ने हुन्छ। र जे होस् तेस्रो विश्व युद्ध यो विश्वमा यो धर्तीमा नआओस् भन्नेतर्फ सबैले ध्यान दिनपर्ने हुन्छ। यतातर्फ हामी सबैले ध्यान दिनपर्ने हुन्छ। र हाम्रो जस्तो सानो देश जसमा

हतियारहरु पनि छैन। हामीले के गर्न सक्छौं त्यो योगदान गर्नको लागि हाम्रो देश हाम्रो सरकार हामी पनि तयार हुनुपर्छ। यिनै कुराहरु राख्दै मेरो बनाई यहीं अन्त्य गर्न चाहन्छु। धन्यवाद।

(१४:४२ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्य भगवती न्यौपाने। समय १५ मिनेट।

(१४:४२ बजे) माननीय श्री माननीय श्री भगवती न्यौपाने (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एमाले):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू आज मैले एक दुई वटा विषयमा आफ्ना केही बनाइहरु राख्न गइरहेको छु। सबभन्दा पहिले माननीयज्यूहरुले भन्नुभयो। इजरायल र इरानको द्वन्दको विषयमा हाम्रो नेपाली मजदुरहरु इजरायलमा लगभग सात हजार र इरानमा एक दर्जन नेपालीहरु रहेको तथ्याङ्क सार्वजनिक भएको छ। सरकारले नेपालीहरुको सुरक्षाको निम्ति ध्यान दिने विषयमा मैले समाचार सुने। केही पहल कदमी पनि लिएको छ। कि चासो देखाएको छ। श्रम मन्त्रालयको आयोजनामा सरोकारवाला मन्त्रालयका प्रतिनिधिहरुलाई राखेर बैठक बसेको छ। तेलबिव स्थित नेपाली दूतावास ले नेपालीहरुको विवरण सङ्कलन गरेको छ। त्यसैले म फेरि पनि जोड दिएर भन्न चाहन्छु। नेपाल सरकारले नेपालीहरुको सुरक्षामा ध्यान दियोस्। आउन चाहने नेपालीहरुलाई ल्याउने व्यवस्था गरियोस् जो त्यही रहन चाहन्छ त्यही रहनेका लागि सुरक्षाको व्यवस्था होस् भन्ने कुरामा म जोड दिन चाहन्छु।

त्यस्तै अर्को विषय अहिले सरकारले आफ्नो नीति कार्यक्रममा बजेटमा पनि मानव पुँजीको विकासको सन्दर्भमा जोड दिइएको छ। र म सरकारलाई भन्न चाहन्छु अनुरोध गर्न चाहन्छु। मानव पुँजी त्यतिको विकास त्यतिखेर सम्भव छ। जतिबेला मानव स्वास्थ्यले ध्यान दिन सकिन्छ। त्यसैले सबैभन्दा ठुलो, सबैभन्दा महत्वपूर्ण विषय मानव स्वास्थ्यको विषय हो। एउटा स्वस्थ मान्छेले मात्रै यो देशमा योगदान गर्न सक्छ। यो कुरालाई मध्यनजर गरेर मानव स्वास्थ्यलाई ध्यान दिन जरुरी छ मैले यो किन भनिरहेको छु भने आज जसरी नसर्ने रोगहरु यति धेरै मान्छेहरुलाई लागिरहेको छ। अझ घातक रोगहरु क्यान्सर मुटुरोग मृगौला रोग सुगर प्रेसर जस्ता रोगहरु जसरी आज धेरै भन्दा धेरै मान्छेहरु प्रताडित बनिरहेका छन् ती रोगहरुको कारणले त्यतातर्फ सरकारले ध्यान दिन जरुरी छ। यसका धेरै फ्याक्टरहरु होलान्। किन यसरी दिनदिनै क्यान्सर विश्व स्वास्थ्य संगठन र स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले सार्वजनिक गरेको तथ्याङ्क अनुसार हरेक वर्ष २५ हजार देखि ३० हजारसम्मको क्यान्सरको बिरामीहरु थपिएका छन्। धेरैले ज्यान गुमाइरहेका छन् त्यसैले सरकारले यसका कारणहरु पत्ता लगाउनुपर्छ। धेरै कुराहरु मध्यको धेरै फ्याक्टर मध्यको एउटा महत्वपूर्ण फ्याक्टर हो आज हामी विषादी राखेको खाद्यान्न प्रयोग गर्न बाध्य छौं। चाहे नेपालमा उत्पादन भएका खाद्यान्न होस् चाहे बाहिरबाट आउने खाद्यान्न होस्। धेरै विषादी प्रयोग गरेको खाद्यान्न हामीले प्रयोग गरिरहेका छौं।

हामीलाई हिजो आज डरलाग्छ बजारबाट तरकारी किनेर खान अरु खाद्यान्न फलफुल खान पनि धेरै विष प्रयोग गरिएको छ। त्यसैले हामीले छिमेकी राष्ट्रबाट आउने खाद्यान्न पनि धेरै विषादी खाद्यान्न नेपालमा भित्रिने गर्छ। विकसित राष्ट्रहरूमा ल्याब टेस्ट गरेर खान योग्य वस्तुहरू पठाइन्छ। तर हाम्रो देशमा त्यसो हुने गरेको छैन। त्यसैले सरकारले आफ्नो बजेटमा विषादीको परीक्षण गर्ने कुरालाई जोड दिएको छ। म सरकार समक्ष अनुरोध गर्न चाहन्छु। यो कुरालाई ध्यान दिइयोस्। फेरि पनि भन्छु मानव स्वास्थ्यमा ध्यान नदिईकन मानव पुँजीको विकास गर्न सकिँदैन। एउटा योग्य नागरिक बन्न सक्दैन। हामीलाई एकदिन मात्रै शारीरिक रूपमा थकाई लाग्यो भने हामी मानसिक रूपमा पनि केही गर्न सक्दैनौं। शारीरिक रूपमा हामी कमजोर भयो भने, बिरामी पन्यौं भने हामी मानसिक रूपमा केही गर्न सक्दैनौं। त्यसैले यो देशको उज्यालो भविष्यसँग जोडिएको विषय हो। म सरकारलाई अनुरोध गर्न चाहन्छु।

र अर्को विषय यहाँ धेरै पटक उठ्ने गर्छ यो देशको समसामयिक विषयमा अलिकति कुरा राख्न चाहन्छु। आज हिजो, आज एउटा भाष्य निर्माण गरिएको छ। जसले लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका दिनसम्म आइपुग्दाखेरि एकदमै कष्ट साध्य सङ्घर्ष गर्नुभो सङ्घर्षको आरनमा खारिनुभयो। त्यस्ता नेताहरू र त्यस्तो पार्टीहरू विरुद्ध आज जसरी एउटा धावा बोल्ने काम भएको छ एउटा भाष्य निर्माण भएको छ यी पार्टीहरूले केही गर्न सक्दैन, भ्रष्ट हुन् यी देशका लागि काम नलाग्नेहरू हुन् नेताहरू सबै भ्रष्ट भए भन्ने भाष्य निर्माण गरिएको छ। हामीले गरेका यो लोकतान्त्रिक गणतन्त्र आइसकेपछि भएका विकासहरूलाई पनि प्रचार गर्न सकिरहेका छैनौं। त्यसैले कतै हामी संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा आस्था राख्ने पार्टीहरू सङ्घर्ष गरेर आएका पार्टीहरू अनुभवले खारिएका पार्टीहरू हाम्रै आफ्नो कमजोरी छ कि छैन यस्तो भाष्य निर्माण हुनुमा हामीले समीक्षा गर्न जरुरी छ। नितान्त हाम्रो कमजोरी छ। हामी सत्ता कहिले कोही जान्छौं सत्तामा कहिले कोही जान्छौं जब प्रतिपक्षमा हुन्छौं पालै पालो सत्ता पक्षलाई एउटा शब्द विरोध गर्ने नाममा हामी जे पनि भन्छौं। केही भएको छैन देशमा भनेर भन्ने भाष्य हामी आफैँ स्थापित गर्छौं। त्यसैले आजको पुस्ताले के सोचिरहेको छ आम जनतामा के साइक्लोजी बनिरहेको छ। साँच्चै पार्टीहरू जो मूलधारका पार्टीहरू हुन् यी पार्टीहरू भनेका कामै नलाग्ने पार्टी रहेछन् यीनले केही नै गरेका रहेनछन् भन्ने भाष्य निर्माण भइरहेको छ। त्यसैले हामीले समीक्षा गर्न जरुरी छ कि छैन हिजोको त्यो अध्यारो व्यवस्था हिजोको त्यो कालरात्री व्यवस्था र आजको व्यवस्थालाई तुलना गरेर हामीले पटकपटक राखेका छौं तथ्याङ्क सहित। त्यहाँ यस्तै व्यवस्था थियो। यस्तै विकास थियो। हामीले प्रश्न गरेका छौं। तर आज त्यही अध्यारो व्यवस्थाको कल्पना गरेर तिनै राजावादीहरू फेरि भन्दैछन् टाउकोमा श्रीपेच लगाएको महाराज चाहिन्छ र उसैले हुकुम गरेको शासन चाहिन्छ भनेर भन्दा अनि हामी समीक्षा गर्नुपर्दैन हाम्रा कमजोरीका कारणले एकले अर्कोलेलाई गरेका राम्रो काम राम्रो भन्न नसकेको

कारणले होइन हामीले एक लाख किलोमिटर भन्दा बढी सडक सञ्जाल पुग्यो । कुन गाउँपालिका छ अब सडक सञ्जालमा नपुगेको भन्ने कहाँ छ भनेर भन्ने खालको स्थिति छ ।

सञ्चारको त कुरा नगरौं सबै नागरिकमा सञ्चारको पहुँच पुगेको छ । विद्युतको कुरा गर्ने हो भने अब कति प्रतिशत मात्रै बाँकी छन् विद्युतको पहुँचमा पुगेको भन्ने अवस्था छ । त्यस्तो अवस्थाबाट आज हामीले यस्तो अवस्थामा ल्याउने अस्पतालको कुरा गर्ने हो भने हिजोको कुरा र आजको कुरा गर्ने तुलना गरेर हेरौं । यस्तो खालको अवस्थालाई हामीले केही भएको छैन भन्ने भाष्य निर्माण हुँदाखेरि टुलुटुलु सुनेर बसिराखुपर्ने अवस्था भूकम्प आयो महामारी भयो, भूकम्पले नेपालीहरूको घर ढाल्यो । ७ लाख घरहरू ठडिए केही पनि भएन कोरोनाको महामारी आयो । कोरोनालाई हामीले कम क्षतिमा नियन्त्रण गर्नुपर्ने । केही पनि भएन । अनि यति धेरै भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको छ साक्षरताको कुरा गरौं, शिक्षाको कुरा गरौं, विश्वविद्यालयहरूको कुरा गरौं । अनि केही पनि भएको छैन भन्ने भाष्य स्थापित भएर जनतालाई जुन खालको निराशा बाँडिएको छ । यो जेन्जी पुस्ताले के सोचिरहेको छ भने एउटाले अर्कोलाई पालेपालो गाली गरिरहँदा साँच्चै पार्टीहरू सबै काम नलाग्ने रहेछन् भन्ने त्यो बुझाई आज भएको छ कि छैन, भन्दा छ । त्यसैले समीक्षा गर्न जरुरी छ । म यो विनम्रतापूर्वक अनुरोध गर्न चाहन्छु । आज हामी विकल्प होउँ । यी पुराना पार्टीहरूले केही पनि गरेनन् भनेर दाबी गरेर एउटा पार्टी आएको छ । विकल्पको रूपमा जो ले आफूलाई विकल्पको दाबी गरेको छ । एउटा विचारकोमा टेकेर विचारमा आधारित भएर गठन भएको पनि विचारको आधारमा संगठन निर्माण गरेको पार्टीहरूलाई सङ्घर्षको मैदानमा एउटा एकदमै सङ्घर्षबाट खारिएको पार्टीहरूलाई अनि यी सबै गवारहरू हुन् हामी पढे लेखेका युवाहरू हुन् भनेर भनिरहँदाखेरि पनि हामी सुनेर बसिराखु परेको छ । अब जे गछौं हामीले गछौं । भनेर एउटा विज्ञापनको आधारमा बनेको पार्टी कसैलाई सांसद बन्न इच्छा छ भने फर्म भर्नुहोस् भनेर विज्ञापन गरेर त्यसरी गयादरिग भएर बनाएको पार्टीले आज व्यवस्थाका विरुद्ध धावा बोलेर सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रसम्म ल्याइ पुर्‍याउने पार्टीहरूलाई यति धेरै होच्याउँदा खेरि हामी सुनेर बसिरहेका छौं । र अझ चमत्कार हामीले गछौं भनेर भन्दाखेरि पनि आज नेपाली जनताहरूलाई एउटा भ्रम सिर्जना गरेर एकदम अराजक बन्न सिकाउँदाखेरि पनि हामी सुनेर बसिरहेका छौं । यसले हामी सबैलाई नोक्सान पुर्‍याएको छ कि छैन भन्ने विषयमा हामीलाई कुनै चासो छैन, मतलब छैन, तर आज सत्तामा जो छ उसलाई सिध्याउनुपर्छ भन्ने मात्रै हाम्रो चासो छ । यद्यपि समीक्षा त गर्न जरुरी छ मैले पटक पटक भन्दै आएको छु । होला कमजोरीहरू होलान् सुशासन कायम गर्नुपर्ने छ सुशासनका निम्ति हामीले थुप्रै योगदान गर्नुपर्ने छ तर हाम्रा आफ्ना आफ्ना दायित्वहरू छन । संसदहरूले खेल्ने भूमिका संविधानले व्यवस्था गरेको छ । सबै निकायहरूले खेल्ने भूमिका संविधानले व्यवस्था गरेको छ ।

तर आज सुशासनको नाममा आज हामीले सत्तालाई यति धेरै सरापेका छु सुशासन कायम हुनुपर्छ। तर भ्रष्ट भ्रष्ट मात्रै छन् सत्तामा भनेर जसरी भनिएको छ जसरी भ्रम पार्न खोजिएको छ। मलाई त अचम्म लागिराखेको छ, लाग्छ अख्तियारले गर्ने काम अख्तियारले छानबिन गर्छ। तर यो देशको प्रधानमन्त्रीलाई गाली गरिन्छ। अख्तियारले एउटा छानबिन गर्छ, अदालतले एउटा भर्दिक दिन्छ, अनि गाली कसलाई गरिन्छ केपी ओलीलाई प्रधानमन्त्रीलाई गाली गरिन्छ CIB (सिआइबी) ले एउटा छानबिन गर्छ सिआइबीले आफ्नो काम गर्छ। तर गाली कसलाई गरिन्छ प्रधानमन्त्री केपी ओलीलाई गरिन्छ अचम्म त झन् के भइरहेको छ पानी पर्छ गाली गरिन्छ प्रधानमन्त्री केपी ओलीलाई गरिन्छ बाढी आउँछ गाली कसलाई गरिन्छ। प्रधानमन्त्री केपी ओलीलाई गरिन्छ। पहिरो जान्छ गाली कसलाई गरिन्छ प्रधानमन्त्री केपी ओलीलाई गरिन्छ। सबै कुरा गर्ने प्रधानमन्त्री हो। प्रधानमन्त्रीकै प्रभावमा भएको हो भन्ने जस्तो भाष्य निर्माण गरिन्छ। त्यसैले म अनुरोध गर्न चाहन्छु बरु राज्यका निकायहरूलाई प्रभावकारी बनाउने कुरामा बहस गरौंन सबैलाई आफ्नो आफ्नो दायित्व निर्वाह गर्न आफ्नो आफ्नो जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने विषयमा बहस गरौंन सबैले आफ्नो प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ कहाँ त्रुटी छ, कहाँ शङ्का छ बहस गरौंन तर सबै काम हामी आज त झन् झन् सबै कुरा हामी सांसदहरूले गर्नुपर्छ भनेर भन्ने भाष्य पनि निर्माण गरिएको छ। हिजो देखि त्यस्तो खालको अवस्था भएको छ भने त्यो कमजोरी हो। अब हामीले त्यस्तो गर्नु हुँदैन। सांसदहरूले गर्ने काम संसदले गर्ने हो। अन्य निकायले गर्ने काम अरु निकायहरूले गर्ने हो। त्यसैले आज यस्ता खालका बुझाई भएको कारणले गर्दाखेरि मूलधारका राजनीतिक दलहरूलाई र नेताहरूलाई यतिसम्म बुझ्न थालियो कि यी नेताहरू भनेका पनि सबै एकदम सबै भ्रष्ट हुन् भनेर जनताको नजरमा गिराउने काम हाम्रै क्रियाकलापबाट भएको छ। हामी सोचौं त एकपटक सांसदहरू हामी सोचौं ता हामीले यो देश लुटेका छौं। हामीले खाएका छौं तर जनताको नजरमा सांसदहरू भनेको पनि लुट्नेहरू हो भन्ने भाष्य स्थापित हुन खोजेको छ। हामी यहाँ कति डेरा गरेर बस्नेहरू छन्। यो राज्यले हामीलाई डेराका निम्ति भनेर जति भाडा छुट्याएको छ काठमाडौँमा डेरा गरेर बस्नेहरूले बस्ने सांसदहरूलाई त्यो राज्यले छुट्याएको त्यो भाडाले पुग्छ। अरु खर्चहरू हिसाब गरौंन पुग्छ। आज सांसद पनि लुटाहा हुन् भन्ने भाष्य निर्माण गर्न खोजिएको छ नेताहरू भनेको भोकै हिँड्ने नेताहरू वाह! वाह! गर्नुपर्छ भन्ने खालको प्रचार गरिएको छ। टेम्पो चढ्ने नेताहरूको नेता पैदल हिँड्ने नेताको नेता अब कुनै दिन खानै नखाई दाल भात तरकारी पनि नखाइकन भोकै बस्ने को नेता भन्ने खालको स्थिति पो आउँछ कि भन्ने खालको बन्न लागिरहेको छ। यस्तो खालको परिस्थिति आउनमा, जनताको साइकोलोजी बन्नमा हाम्रो दिश छ कि छैन, होला हामीले समीक्षा गर्नुपर्छ कि पर्दैन। त्यसैले मेरो विनम्रतापूर्वक अनुरोध छ यो देशमा सुशासन कायम गर्नुपर्छ, झन् समृद्ध देश बनाउनुपर्छ देशलाई उज्यालो भविष्य दिनुपर्छ त्यसको समीक्षा गरौं तर एकले अर्कोलाई

गाली गर्ने नाममा सिध्याउँछु भन्ने नाममा यस्ता गलत कुराहरु स्थापित गर्ने तिर नलागौं यही कुरा राखेर बिदा हुन्छु। धन्यवाद।

(१४:५३ बजे) पुनः पीठासीन:- सम्माननीय अध्यक्ष श्री नारायण प्रसाद दाहाल।

(१४:५७ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरु, विशेष समयमा माननीय सदस्यहरुले बोल्ने क्रम यही समाप्त हुन्छ। माननीय सदस्यहरु अब भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयसँग सम्बन्धित प्रश्न उत्तरको कार्यक्रम प्रारम्भ हुन्छ। माननीय सदस्यहरु, माननीय मन्त्रीले उत्तर दिनुभएपछि प्रश्नकर्ता माननीय सदस्यले चाहेमा आफ्नो प्रश्नसँग सम्बन्धित विषयमा केन्द्रित रही एक मिनेटभित्र पूरक प्रश्न सोध्न सक्नुहुने बेहोरा समेत जानकारी गराउँछु। माननीय सदस्यहरु, माननीय भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्री देवेन्द्र दाहाललाई माननीय सदस्यले सोध्ने प्रश्नको जवाफ दिनको लागि रोस्टममा आउन आग्रह गर्दछु। माननीय सदस्यहरु अब प्रश्नकर्ता माननीय सदस्य मदन कुमारी शाह (गरिमा)लाई आफ्नो प्रश्न सोध्न समय उपलब्ध गराउँछु।

(१४:५९ बजे) माननीय श्री मदन कुमारी शाह (गरिमा) (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एकीकृत समाजवादी):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, सम्माननीय अध्यक्षज्यू मार्फत भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यूलाई मेरो प्रश्न यस प्रकारको रहेको छ। कञ्चनपुरको दोधारा चाँदनी नगरपालिकासँग मोटरको पहुँच मार्ग जोड्न भारतसँगको कनेक्टिभिटी जोड्न र बढाउन तथा सुख्खा बन्दरगाह सञ्चालन गर्न चाहिने पूर्वाधारको रूपमा महाकाली नदीमा तीन वर्षभित्र निर्माण सम्पन्न गर्ने गरी विक्रम सम्वत् २०७४ सालमा २ अर्ब २७ करोडमा ४ लेनको ८०० मिटर लामो पुल बनाउने ठेक्का सम्झौता भएको थियो। तर आज आठ वर्षसम्म लागत बढेर ३ अर्ब ७७ करोड पुग्दासम्म यो पुलको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छैन। आर्थिक क्षेत्रमा रणनीतिक महत्त्वको रूपमा रहेको र निर्माणाधीन यो महाकाली पुलको ३०० मिटर गाइडबन्ड गत सालको भदौमा गएको बाढीले भत्काएको थियो। बाढीले भत्काएको झण्डै १ साल बित्दै लाग्दा पनि पुनर्निर्माण सुरु भएको छैन यही अवस्थामा पुल रहे आउने वर्षायाममा थप क्षति हुन सक्ने र भीमदत्त नगरपालिकाका १२ र १३ नम्बर वडाका बस्तीहरु डुबानमा पर्नेछन्। निर्माण पुन सुरु गर्ने भन्दा पनि गाइडबन्ड भेरेसन नहुँदा निर्माण कम्पनीले ठेक्का सम्झौता तोड्ने सम्बन्धी पत्र पुल आयोजना कार्यालय र सडक विभागमा पठाएको भन्ने छ। यसबारे सरकारको धारणा के छ, महाकाली पुलको निर्माण कार्य कहिले सम्पन्न हुन्छ। धन्यवाद।

(१५:०० बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय मन्त्रीज्यू।

(१५:०० बजे) माननीय भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्री श्री देवेन्द्र दाहाल:-

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, प्रश्नकर्ता माननीय मदन कुमारी शाह (गरिमा)लाई धन्यवाद दिन चाहन्छु। नेपालको सबैभन्दा पश्चिमतर्फ रहेको महाकाली नदी दुईटा कुराले चर्चित छ एउटा यो आफैमा सीमा नदी जस्तो छ यद्यपि महाकाली नदीदेखि पश्चिम पनि हाम्रो नेपाल छ तर पनि नेपाल र भारतको कतिपय ठाउँहरूमा यसले सीमा नदीको काम गरेको छ र महाकाली नदीमा पुल लगाउने गाइडबन्ड लगाउने नेपाल सरकारको निर्णय माननीयज्यूले भनेजस्तो २०७४ सालमा नै गरेको र त्यो त्यतिबेले सुरु भएको हो। म यो सन्दर्भमा केही जानकारी गराउन चाहन्छु पुल आयोजना कार्यालय अन्तर्गत २३ अगस्ट २०१७ मा सम्झौता भएको चारलेन महाकाली नदी पुलको स्वीकृत VO3 अनुसार संशोधित सम्झौता रकम ३ अरब ३३ करोड ५८ लाख ८२ हजार १६४ भ्याट र पीएसबाहेक हालसम्मको वित्तीय प्रगति ९२ प्रतिशत र भौतिक प्रगति ९५ प्रतिशत रहेकोमा पाँचौ पटक म्याद थप भई मिति २०८१/७/२२ मा म्याद समाप्त भएको र म्याद थप नभएको अवस्था छ। मिति २०८२/०१/२१ मा निर्माण व्यवसायीले Formal notice of termination of the contract due to fundamental bridges by the employer procure to subclasses भनेर ५७.३ र ५७.५ र जीसिसी विशेष सम्बन्धी पत्र RIDP काठमाडौंलाई पठाएको र सो ठेक्का अन्त्यसम्बन्धी कारवाही हुने अवस्था रहेको छ। महाकाली नदीमा निर्माण भएको ४ लेन पुल तथा भीमदत्त नगरपालिका वडा नं. ११, १२, १३ का बस्तीहरू तथा पुल संरचनालाई सम्भावित बाढीबाट जोगाउन नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको मिति २०८२/०१/२५ को निर्णयबाट विपत सङ्कट ग्रस्त क्षेत्र घोषणा भई मिति २०८२/०२/ २६ को निर्णय अनुसार महाकाली नदी पुलको उत्तरतर्फ थुप्रिएको नदीजन्य पदार्थ हटाउन तथा अधिल्लो बाढीबाट क्षति भएको कारण सम्भावित बाढी तथा डुबानबाट आसपासका बस्तीलाई जोगाउने कार्य हाल नेपाली सेनाबाट भैरहेको बेहोरा अनुरोध छ। नेपाली सेनाबाट बाढी र पुल तथा संरचनामा क्षति हुन गई बाढीले बस्तीमा पार्ने जोखिम तथा क्षति हुन नदिन नदीजन्य पदार्थ हटाउने नेपाली सेनाले हटाउने अवस्था र मर्मत कार्य भइरहेकोमा निर्माण व्यवसायीसँगको ठेक्का अन्त्य सम्बन्धी विषयमा आवश्यक निर्णय पश्चात बाँकी कार्य र स्थायी संरचना निर्माण गर्न सकिने अवस्था रहेको बेहोरा अनुरोध छ।

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, यो पुलको काम र अन्य कामहरूको सन्दर्भमा निर्माण व्यवसायीले ठेक्का अन्त्य गर्ने प्रावधान निर्माण व्यवसायीले पनि गर्न सक्छ र सरकारले पनि गर्न सक्छ। यसमा निर्माण व्यवसायीले नै ठेक्का अन्त्य गर्ने पत्र दिएको हुँदा त्यसको सन्दर्भमा निर्णय भएर बाँकी

कामहरु अहिले भनेको महाकाली नदीले थप क्षति नगरोस् र बस्तीतर्फ भीमदत्त नगरपालिकाको अघि भनेका वडाहरुतर्फ महाकाली नदीले बाढी पहिरोबाट क्षति नगरोस् भनेर त्यसलाई रोक्नका लागि अहिले सडक ग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरेर काम गरिरहेको र थप बाँकी रहेको काम जुन छ माननीय सदस्यले भने जस्तै यो लामो समय भयो । तर पनि यसलाई हामी अन्त्य गर्न चाहन्छौं र यो पुल निर्माणको साथसाथै त्यहाँ अरू बाँकी रहेका कामहरु पनि हामी तुरुन्तै ठेकेदारसँग अथवा निर्माण व्यवसायीसँगको छलफल पछाडि अथवा उहाँले दिइएको कुरा सही हो अथवा गर्न चाहनुहुन्न भने अर्को निर्माण व्यवसायी लगाएर यो पुल थप कामहरु सम्पन्न गर्ने कुरा म जानकारी गराउन चाहन्छु । धन्यवाद ।

(१५:०५ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरु अब प्रश्नकर्ता माननीय सदस्यले पुरक प्रश्न सोध्न चाहनु भएकोले विषयमा केन्द्रित भई पूरक प्रश्न सोध्न समय उपलब्ध गराउँछु ।

(१५:०५ बजे) माननीय श्री मदन कुमारी शाह (गरिमा) (नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी, एकीकृत समाजवादी):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, माननीय मन्त्रीज्यूलाई प्रश्नको तत्काल जवाफ दिनुभएकोमा म धन्यवाद दिन चाहन्छु । मेरो पूरक प्रश्न यस प्रकार छ तीन वर्षमा सम्पन्न गर्ने भनी ठेक्का सम्झौता भएको तर पटकपटक गरी पाँचौ पटकसम्म म्याद थप्दा पनि आयोजना सम्पन्न नहुनुमा कसको कमजोरी छ सरकारको की निर्माण कम्पनीको काम सम्पन्न नगरी निर्माण कम्पनीले नै ठेक्का रद्द गर्न चाहेको छ किन ? निर्माण सम्पन्न नगरी ठेक्का तोड्न चाहने कम्पनीलाई कुनै जरिवाना हुन्छ कि हुँदैन ? धन्यवाद ।

(१५:०६ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय मन्त्रीज्यू ।

(१५:०६ बजे) माननीय भौतिक पुर्वाधार तथा यातायात मन्त्री श्री देवेन्द्र दाहाल:- धन्यवाद छ, सम्माननीय अध्यक्षज्यू मार्फत माननीयज्यूलाई फेरि पुरक प्रश्नको लागि धन्यवाद दिन चाहन्छु । यहाँले दुइटा प्रश्न उठाउनुभएको छ । एउटा भनेको भनेको कमजोरी कसको भन्ने जहाँसम्म कुरा छ । नेपालमा यस्ता निर्माणका कामहरु गर्ने सन्दर्भमा कैयौं कुराहरु साइट क्लिएर नगर्नेदेखि लिएर समयमा भुक्तानी नगर्ने जस्ता कमजोरीहरु नेपाल सरकारका रहँदै आएका छन् । हामीले त्यसलाई खुला दिलले चाहिँ हाम्रो पनि कमजोरी रहेको छ भनेका छौं । तर यो आयोजनाको हकमा चाहिँ

निर्माण व्यवसायीको पनि कमजोरी रहेको छ समयमा काम नगर्ने कारणले गर्दाखेरि र पछिल्लो कालमा निर्माण व्यवसायीले ठुलो अड्कको भिओ प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । त्यो भिओचाहिँ उचित ढंगले प्राविधिक परीक्षण नगरिकन दिन नसकिने अवस्था थियो र पछाडि प्राविधिक परीक्षण गर्दागर्दै उहाँले गरेको काम सँगै फेरि त्यो बगाइदियो । त्यसकारणले गर्दाखेरि स्वाभाविक रूपले प्राकृतिक प्रकोपको पनि कमजोरी रहेको छ । तर यहाँ चाहिँ नेपाल सरकारको भन्दा निर्माण व्यवसायको नै कमजोर रहेको छ र अहिले उहाँले चाहिँ अहिले यो काम तपाईं निरन्तर गर्न सक्नुहुन्छ । सार्वजनिक खरिद नियमावलीको १४औं संशोधन पछाडि म्याद थप गर्न सक्ने अवस्था रहेको थियो र म्याद थप गरेर म्याद थपको पत्र दिनुस् र तपाईंले निरन्तर काम गर्नुस् भन्दाखेरि उहाँले फेरी म्याद थपको पत्र दिनु भएन उल्टै उहाँले चाहिँ यो ठेक्का तोड्ने पत्र दिनुभयो । त्यसकारणले गर्दा खेरि यो विषय स्वाभाविक रूपले निर्माण व्यवसायीको हो । यस्तो निर्माण व्यवसायीलाई दोस्रो कुरा चाहिँ कारबाही हुन्छ कि हुँदैन भन्दा स्वाभाविक रूपले उहाँ पनि उहाँको PB Bond भन्छ । अरु धेरै कुराहरु उहाँले राख्नुभएको होला त्यो जफत हुन्छ र कारबाही पनि हुन्छ । ठेक्का तोडिसकेपछि स्वभाविक रूपले कारबाही गर्ने कालो सूचीमा राख्ने कामहरु पनि हुन्छ । यसले गर्दा स्वाभाविक रूपले यस सन्दर्भमा सरकारले निर्णय गरेर अथवा सम्बन्धित मन्त्रालयले सम्बन्धित विभागले सरोकारवाला जसको अधिकार छ त्यो विभागले त्यो निकायले कारबाहीको प्रकृया अगाडि बढाउँछ । धन्यवाद ।

(१५:०९ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरु अब अर्को प्रश्नकर्ता माननीय सदस्य मोहम्मद खालिदलाई आफ्नो प्रश्न सोध्न उपलब्ध गराउँछु ।

(१५:०९ बजे) माननीय श्री मोहम्मद खालिद (जनता समाजवादी पार्टी नेपाल):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, सिरहा जिल्ला र धनुषा जिल्लाको जनताको आकांक्षा र आवश्यकता अनुसार सरकारले कमला पुल निर्माण कार्य करिब दश वर्ष अगाडि सुरु गर्‍यो । तर उदघाटनपूर्व नै भत्कियो । बीच बीचमा त्यसको मर्मत संभारको पनि एउटा ड्रामा खाले हामीले दृश्य हेर्दै रह्यौं । पटकपटक आन्दोलन भयो । मैले सदनमा बारम्बार यस सम्बन्धमा ध्यान आकर्षण गराए । अरु सांसद मित्रहरुले पनि आवाज उठाए । जवाफ आएन । त्यसले गर्दा पुनः यो प्रश्न माननीय आदरणीय भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रीजीको अगाडि राख्न अनुमति चाहन्छु । मेरो प्रश्न यस प्रकार छ । मधेस प्रदेशको लाइफ लाइन मानिने हुलाकी राजमार्ग अन्तर्गत सिरहा र धनुषा जिल्लालाई जोड्ने कमला पुल निर्माणको अवस्था कुन चरणमा पुगेको छ ? धन्यवाद ।

(१५:१० बजे) सम्माननीय अध्यक्ष :- माननीय मन्त्रीज्यू ।

(१५:१० बजे) माननीय भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्री श्री देवेन्द्र दाहाल:-

सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, अध्यक्ष महोदय मार्फत माननीयज्यूलाई म धन्यवाद दिन चाहन्छु यो कमला पुलको विषय भनेको राष्ट्रिय विषयको रूपमा उठेको छ र कमला पुल बनाउँदा बनाउँदै भासिएको भत्किएको विषय देशव्यापी रूपमा चर्चाको विषय भएको छ । सम्माननीय अध्यक्षज्यू मार्फत माननीय सदस्यज्यूलाई म जानकारी गराउन चाहन्छु यहाँले भनेको कुरो सही हो कि यो मधेशको लाइफ लाइनको रूपमा रहेको हुलाकी राजमार्ग अन्तर्गत छ यो । र यो पुल भत्किनु अथवा बन्दाभन्दै भत्किनु दुखदायी कुरा हो । तर यसमा कसको कमजोरी यस बारेमा मैले आफैले पनि म आइसकेपछि म मन्त्रालयमा मन्त्रीको रूपमा आइसकेपछि यो विषय बारम्बार मकहाँ आएको छ र मैले विभिन्न ठाउँमा सार्वजनिक ठाउँमा पनि उठाएको छु । र यो कसको कमजोरी हो यो खोज्नुपर्छ भनेर । त्यसकारण हामी यो कमजोरीको सन्दर्भमा यो पुलको डिजाइन गर्नेकै कमजोरी हो कि अर्थात् त्यहाँको भूगोलको कमजोरी हो कि अथवा त्यो भूगोल थाहा नपाउने त्यो ठाउँमा चाहिँ पुल त्यसरी बनाउँदा खेरि पुल भासिन्छ भन्ने कुराको जानकारी नपाउनेको कमजोरी हो कि त्यसो पनि हामी खोजी गरिरहेका छौं र स्वभाविक रूपले खोजी गर्ने क्रममा चाहिँ केही कुराहरु पत्ता पनि लागिरहेको अवस्था छ । कसको कमजोरी कसले गर्दा खेरि कमजोरी भयो भनेर । किनभने कोही पनि जिम्मेवार नहुने हो भने त वास्तवमा भन्ने हो भने यस्ता विकास निर्माणका कामहरु अगाडि बढ्न सक्दैनन् ।

त्यसकारण स्वाभाविक रूपले डिजाइनमा नै कमजोरी रहेको छ । केही मात्रामा र अन्य कुराहरु ठूलो बाढीको कारणले पनि हुन चाहिँ सक्छ तर पनि ठूलो बाढीलाई पनि थेग्ने खालको डिजाइन हुनुपर्छ भन्ने मन्त्रालयको धारणा रहेको र यसमा यो अहिलेको स्टेटस के छ त कस्तो अवस्थाबाट अगाडि बढिरहेको छ भन्ने जहाँसम्म माननीय सदस्यज्यूको प्रश्नको कुरा छ । मधेश प्रदेशको लाइफलाइन मानिने हुलाकी राजमार्ग अन्तर्गत सिरहा र धनुषा जिल्लालाई जोड्ने कमला पुल निर्माणको सन्दर्भमा पप्पु लुम्बिनी जेबीबाट निर्माण भइरहेको उक्त पुल मिति २०७८/०३/१७ गतेको भीषण वर्षाको कारण नदीमा आएको बाढीले पुलमा क्षति पुऱ्याएकोले सम्बन्धित निर्माण व्यवसायीले पुल निर्माण कार्य सुरु गरेता पनि इन्सुरेन्स दावीका लागि अदालती प्रक्रिया रहेकोले पुनः निर्माणको कार्य प्रभावित भएको छ । हाल करिब २ महिनादेखि निर्माण कार्य पूर्ण रूपले ठप्प रहेको हुँदा २ महिना होइन यो लेखाको कमजोरी रहेछ यहाँ त्योभन्दा धेरै अगाडि अलि अगाडिदेखि नै केही महिना अगाडिदेखि निर्माण कार्य पूर्ण रूपले

ठप्प रहेको हुँदा हुलाकी राजमार्ग निर्देशनालय योजना कार्यालय जनकपुरबाट ठेक्का सम्झौतामा भएका प्रावधानअनुसार अन्तिम पटक चेतावनी दिने र तत्पश्चात पनि प्रगति नभएमा ठेक्का अन्त्य गर्ने कारवाही अगाडि बढाइने व्यहोरा अनुरोध छ। सम्माननीय अध्यक्ष महोदय यो विषय पनि म मन्त्री भएर मन्त्रालयमा आइसकेदेखि नै यो विषय उठिरहेको छ। यसको बारेमा बारम्बार ताकेता गरिएको छ र यो खासगरी भन्ने हो भने सम्पूर्ण कुराहरु सबै इन्जिनियरिङ Procurement र उहाँले निर्माण पनि गर्ने जिम्मेवारी पाएको हुँदाखेरि उहाँहरुकै सबै जिम्मेवारी हुन्छ यो। र यो यसमा चाहिँ सरकारले सरकारको तर्फबाट भनेको सामान्य रेखदेख गर्ने त्यसलाई अनुगमन गर्ने र त्यो गुणस्तर त्यो अनुसार भयो कि भएन उहाँहरुले प्रस्ताव गरेको अनुसार भयो कि भएन भनेर हेर्ने कुराहरु हुन्छ र अरु सम्पूर्ण जिम्मेवारी उहाँहरुको भएको कारणले गर्दा खेरि यो भास्य पनि बगाए पनि फेरी सम्बन्धित निर्माण कम्पनीले नै गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको हुन्छ। त्यसकारण यसलाई यो पुल निर्माण गर्नका लागि अन्तिम पटक हामीले अन्तिम पटक यहाँ भन्याछौं यो भनेको के भन्दाखेरि हामीले अब उहाँले चाहिँ मेरो इन्सुरेन्स क्लेम ११/१२ करोड गरेकोमा इन्सुरेन्सले चाहिँ २ करोड पनि दिएको छैन त्यसकारण मुद्दामा छ भनेर उहाँले भन्नुभयो र केही समय हामीले किनभने सम्बन्धितले नै गर्छु भनिसकेपछि हामीले अलि समय पर्खिनु पनि पर्छ भनेर केही समय धेरै समय त हैन केही समय हामीले पर्खेउ। पर्खिदा खेरि उहाँको मुद्दाको किनारा पनि कहिले लागेन र अन्तिममा उहाँलाई हामीले भन्यौं तपाईंले यो पुल बनाउने हो कि होइन प्रष्ट भन्नुहोस् भनेर भन्दाखेरि उहाँले लिखित हामीलाई के दिनुभयो भने इन्सुरेन्स पाए पनि इन्सुरेन्स नपाए पनि म पुल बनाउँछु भनेर लिखित रुपमा हामीलाई दिनुभएको छ र त्यो लिखित रुपमा दिँदा खेरि यो जेठको मसान्तसम्म गर्छु भनेर लिखित रुपमा दिनुभएको थियो तर उहाँले जेठको मसान्त सम्म पनि त्यो काममा चाहिँ उहाँले भने अनुसार यो काम अगाडि बढाएको अवस्था छैन। त्यसकारण सम्माननीय अध्यक्ष महोदय मार्फत म माननीयज्यूहरुलाई के जानकारी गराउन चाहन्छु भने अब यो पुल बनाउन जति पैसा त्यतिबेला लाग्थ्यो। त्यो भन्दा डबल लाग्न सक्ने सम्भावना अझै बढी ट्रिपल पनि लाग्न सक्ने सम्भावना रहेको छ। र त्यति हुँदाहुँदै पनि अब नबनाको अवस्थामा बनाउन चाहिँ अन्तिम चोटी हामीले बनाउनका लागि उहाँलाई अनुरोध गर्ने हो। र नबनाको अवस्थामा ठेक्का तोड्ने उहाँलाई कालो सूचीमा राख्ने यो कामको प्रक्रिया अब सुरु भएको छ किनभने उहाँले जेष्ठ मसान्तसम्म यसको चाहिँ हामीलाई लिखित दिनुभएको थियो। तर जेष्ठ मसान्तसम्म पनि काम अगाडि नबढाएको अवस्थामा अथवा जुन उहाँले भन्नुभएको छ त्यस अनुसार काम नबढाउनु भएको हुँदाखेरि हामी यो ठेक्का तोड्ने प्रक्रियामा अब जाँदैछौं र तुरुन्तै ठेक्का तोडेर त्यसको नयाँ मुल्यांकन गरेर त्यो पुल हामीले जसरी पनि बनाउनुछ। केही पुलहरु छन् जुन पुलहरु हामीले बनाएनौं भने तराईको लाइफ लाइनमा रहेको हुलाकी राजमार्ग सञ्चालनमै आउन सक्दैन। त्यसैले गर्दा पहिलो त्यही पनि फेरि देशको झण्डै मध्य भाग जस्तो पूर्वतिरको पश्चिमतर्फ पूर्वी भागको सबैभन्दा पश्चिम अथवा मधेशको

सबैभन्दा पश्चिम साइडमा त्यो पुल रहेको हुँदाखेरि हामीले त्यसलाई जसरी पनि बनाउनुपर्ने भएको छ । त्यसकारण त्यो पुल निर्माण गर्नका लागि अब हामी नयाँ प्रक्रियाबाट अगाडि बढ्छौं केही समय लाग्नेछ तर फास्ट ट्रयाकबाट यो पुल बनाउनका लागि हामी अगाडि लाग्ने कुरो म सम्माननीय अध्यक्षज्यू मार्फत माननीयज्यूलाई जानकारी गराउन चाहन्छु । धन्यवाद ।

(१५:१७ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू यो प्रक्रिया चाहिँ हात ठड्याउने हो । माननीय सदस्यले उठाउनुभएन र अनि पठाउन खोजेको । प्रश्नकर्ता माननीय सदस्यले पूरक प्रश्न सोध्न चाहनु भएकोले विषयमा केन्द्रित रही पूरक प्रश्न सोध्न समय उपलब्ध गराउँछु ।

(१५:१७ बजे) माननीय श्री मोहम्मद खालिद (जनता समाजवादी पार्टी नेपाल):- सम्माननीय अध्यक्षज्यू, मन्त्रीज्यूले जवाफ दिनुभयो र बारम्बार यो प्रश्न आए पनि पहिलो चोटि जवाफ सुनेर काफी हदसम्म सन्तोषजनक जवाफ नै दिनुभयो । त्यसको लागि धन्यवाद । कुरा के छ भने त्यो कन्ट्रेक्टरले जुन भन्यो छ कि म पुल यसलाई ठीकठाक पारेर बनाइदिन्छु । त्यो स्थानीय प्राविधिकहरूको भनाई के छ भने तिनीहरू पनि दक्ष छन् यो पुल बेट स्ट्रक्चरको हिसाबले यो काम लाग्ने पुल छैन किनभने यसको डिजाइन पनि उपयुक्त थिएन । यो बलान पुलको डिजाइन पेस्ट यहाँ ल्याएर राखिदिएको मात्र हो । सरकारले नियमन पनि गरेको छैन । अब त्यसले गर्दा यहाँ नयाँ पुल बनाउने बाहेक अरु कुनै विकल्प छैन । त्यसको बारेमा माननीय मन्त्रीज्यूले अलि ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । धन्यवाद ।

(१५:१८ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय मन्त्रीज्यू ।

(१५:१८ बजे) माननीय भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्री श्री देवेन्द्र दाहाल:- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय पहिलो कुरा त अब यो चाहे त्यो नयाँ ठेक्का प्रक्रियाबाट गएर यो पुल निर्माण गर्ने कुरा होस् चाहे पुरानै निर्माण व्यवसायीलाई यो पुल निर्माण गर्नका लागि जिम्मेवारी दिने कुराहरू होस । दुईटैमा चाहिँ पूर्ण डिजाइन हुन्छ । सम्माननीय अध्यक्ष महोदय दुईटै अवस्थामा पुन डिजाइन हुन्छ अथवा पुनः यसलाई डिजाइन गरिन्छ । त्यसको के भएर त्यो भासिएको भन्ने कुरा स्वभाविक रूपले पुरानाले बनाए पनि र नयाँले बनाउँदा त स्वभाविक रूपले नयाँ डिजाइन हुने नै भयो । त्यसले गर्दा खेरि यहाँको सुझाव नै आयो । सुझावको लागि धन्यवाद दिन चाहन्छु म । तर

अहिलेसम्मको अवस्था अहिलेसम्म मैले जुन अघि भने अहिलेसम्मको अवस्थालाई हेर्दाखेरि हामीले जुन समय दियौं। त्यो समय अवधिभित्र नगरिसकेपछि हामी सायद यो नयाँ डिजाइनबाट नयाँ निर्माण कम्पनीलाई दिएर ठेक्का प्रक्रियाबाट यो पुल निर्माण गछौं र यसमा यो जसरी पनि यो पुल बनाउनका लागि मन्त्रालय लागेको कुरा म यहाँहरूलाई जानकारी गराउन चाहन्छु। हस्त धन्यावद।

(१५:१९ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- अब माननीय मन्त्रीज्यूलाई आसन ग्रहणको लागि अनुरोध गर्छु। माननीय सदस्यहरू अब आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को राजस्व र व्ययको वार्षिक अनुमानमाथिको सामान्य छलफलका क्रममा माननीय सदस्यहरूले उठाउनुभएका विषयका सम्बन्धमा जवाफ दिन माननीय उपप्रधानमन्त्री एवम् अर्थमन्त्री विष्णु प्रसाद पौडेललाई समय उपलब्ध गराउँछु।

(१५:२० बजे) माननीय उपप्रधान एवम् अर्थ मन्त्री श्री विष्णु प्रसाद पौडेल:- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ राजस्व र व्ययको वार्षिक अनुमानमाथि सामान्य छलफलमा उठेका प्रश्नहरूको जवाफका निम्ति म यहाँ उपस्थित भएको छु। सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, सबैभन्दा पहिला यो राजस्व र व्ययको अनुमानका सम्बन्धमा छलफलमा भाग लिनु हुने र छलफलका क्रममा महत्वपूर्ण विचार व्यक्त गर्नुहुने सबै माननीय सदस्यहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद भन्न चाहन्छु हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। अध्यक्ष महोदय, छलफलमा केही महत्वपूर्ण विषयहरू माननीयज्यूहरूले उठाउनुभएको छ। सबैभन्दा पहिला यो बजेटले वास्तवमा बजेटको आकारका सम्बन्धमा स्रोत व्यवस्थापनका सम्बन्धमा खर्च सम्बन्धी प्रस्तावका सम्बन्धमा, यथार्थपरक, समय सापेक्ष, दृढ निश्चय भएको आजको आवश्यकता सम्बोधन गर्ने समस्या चिनेको समाधानको एउटा स्पष्ट दिशा तय गरेको भनेर पनि माननीयज्यूहरूले टिप्पणी गर्नुभएको छ। केही माननीयज्यूहरूले यसमा कमीहरू छन् यो त्रुटिपूर्ण छ भन्ने कोणबाट पनि विचार व्यक्त गर्नुभएको छ। समर्थनमा व्यक्त गर्नु भएका विचारका सम्बन्धमा मैले थप केही भनिरहनु पर्ने अवस्था रहेन। जहाँसम्म प्रस्तुत राजस्व र व्ययको अनुमानका सम्बन्धमा माननीयज्यूहरूबाट आएका आलोचनात्मक टिप्पणीहरू छन्। तत्सम्बन्धमा म संक्षिप्तमा केही कुरा राख्ने अनुमति चाहन्छु। केही माननीयज्यूहरूले समाजवाद बिसर्गको, संविधानको भावना बिसर्गको, बहुदलीय प्रतिस्पर्धासहितको समाजवादको पक्षमा नरहेको जस्तो टिप्पणी गर्नुभएको छ।

अध्यक्ष महोदय, समाजवाद एउटा कोरा शब्द मात्र होइन। त्यस शब्दले एउटा फराकिलो भाव बोक्छ भन्ने मलाई लाग्दछ। एउटा समग्र सामाजिक आर्थिक एउटा निश्चित प्रकारको सामाजिक आर्थिक व्यवस्थालाई यो शब्दले प्रतिनिधित्व गर्दछ भन्ने म ठान्दछु। त्यसकारणले समाजवाद भन्दैमा समाजवाद आइहाल्दैन। समाजवादमा पुग्नका निम्ति समाजवादको अवस्था प्राप्त गर्नका लागि हामीले केही पूर्व कार्य गर्नुपर्ने अवस्था छ। आजको अवस्था आजको नेपाली समाजको अहिलेको अवस्था समाजवाद होइन अध्यक्ष महोदय, समाजवादमा पुग्नका लागि हामीले केही लामो यात्रा तय गर्नुपर्छ। त्यसै भएर हाम्रो संविधानले पनि समाजवाद उन्मुख अर्थव्यवस्था भनेको छ। आज समाजवाद छैन। तर हामी समाजवादमा जान चाहन्छौं, पुग्न चाहन्छौं। त्यसकारणले आजबाट समाजवादतर्फ फर्केर हाम्रा कदमहरूलाई अगाडि बढाउनुपर्छ। समाजवादतर्फ उन्मुख भएर हाम्रो यात्रा अगाडि बढाउनुपर्छ भन्ने हाम्रो संविधानको स्पिरिट हो। र त्यो स्पिरिटलाई शब्दमा पनि, भावमा पनि, कार्यक्रममा पनि र योजनामा पनि प्रस्तुत बजेटले आत्मसात् गरेको छ भनेर म निवेदन गर्न चाहन्छु। र हाम्रो समाजवाद हामी कुनै एक दलीय वा कुनै पनि प्रकृतिको निरङ्कुश प्रकृतिको समाजवाद हैन। हाम्रो समाजवाद प्रतिस्पर्धासहितको बहुदलीय प्रतिस्पर्धासहितको समाजवाद हुनेछ भन्ने कुरा हाम्रो संविधानले स्पष्ट गरेको छ। त्यसकारणले हामी समाजवाद मात्रै भन्दैनौं त्यो समाजवाद लोकतन्त्रमा आधारित हुनेछ। लोकतान्त्रिक प्रणालीमा आधारित हुनेछ। बहुदलीय प्रतिस्पर्धा सहितको समाजवाद हुनेछ भन्ने संविधानको मर्म हो र त्यही मर्मलाई प्रस्तुत बजेटले पनि आत्मसाथ गरेको बेहोरा म निवेदन गर्न चाहन्छु।

अध्यक्ष महोदय, जहाँसम्म असन्तुष्टि, निराशा र आक्रोशलाई सम्बोधन गर्न सक्थो या सकेन भन्ने सन्दर्भ छ। यस विषयमा मैले धेरै टिप्पणी गर्नुपर्छ भन्ने मलाई लाग्दैन। बजेट सार्वजनिक भएपछि आर्थिक सामाजिक जीवनका विभिन्न क्षेत्रहरूले बजेटको प्रति दिएको प्रतिक्रियाले पनि यो प्रश्नलाई सम्बोधन गरेको मैले महसुस गरेको छु। हामी बजेटमा कोराकल्पनाको बजेट निर्माण गर्न सक्दैनौं। हाम्रो बजेट यथार्थपरक हुनुपर्छ। कार्यान्वयन योग्य हुनुपर्छ। स्रोतको अनुमान विश्वसनीय हुनुपर्छ। प्रस्तावित गरिएका योजना र कार्यक्रमहरू आयोजनाहरू कार्यान्वयन हुन्छन् भन्ने कुराको विश्वासिलो आधार हुनुपर्छ। त्यस हिसाबले बजेट निर्माण हुनुपर्छ भन्ने कोणबाट म यस पटक बढ्ता निर्देशित भएको हुँ। बजेट यस पटकको बजेट निर्माण गर्दा नयाँ कार्यक्रमहरूको नयाँ योजनाहरूको घोषणा गर्ने भन्दा पनि हामीले विगतमा घोषणा गरेका कार्यक्रमहरूको, आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने र ती आयोजना र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनद्वारा एउटा स्पष्ट नतिजा प्राप्त गर्ने र हामी भन्छौं मात्रै होइन, गछौं पनि। थाल्छौं मात्र होइन, सक्छौं पनि भन्ने त्यो नयाँ मानक स्थापना गर्ने त्यो उद्देश्य तर्फ प्रस्तुत बजेट रहेको कुरा म निवेदन गर्न चाहन्छु। त्यसो भएर यो बजेट नयाँ सपना देखे भन्दा

पनि देखेका सपनाहरूलाई जीवनको यथार्थमा अनुभूत गर्ने। नयाँ योजना र कार्यक्रमको शृङ्खला प्रस्तुत गर्ने भन्दा पनि प्रस्तुत गरिएका र कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेका नसकेका योजना कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने त्यस दिशातर्फ यो प्रस्तुत बजेट केन्द्रित रहेको छ भन्ने म निवेदन गर्न चाहन्छु। बजेटको सन्दर्भमा सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण पक्ष यसको स्रोत व्यवस्थापनको पक्ष हो र खर्च व्यवस्थापनको पक्ष हो। स्रोत व्यवस्थापनका सन्दर्भमा हामीले लामो समयदेखि आलोचना सहदै आएका छौं। बजेट प्रस्तुत हुँदा नहुँदा अर्थविद्हरूले र बजेटलाई एउटा निश्चित Standard आधारमा निश्चित सिद्धान्तको आधारमा परीक्षण गर्नेहरूले त्यो विश्वसनीय भएन स्रोतको अनुमान अयथार्थ भयो भनेर टिप्पणी हुने गरेको हाम्रो पृष्ठभूमि छ। त्यो चिजबाट म बढ्ता होसियार पनि यस पटक थिएँ। त्यसो भएको हुनाले अध्यक्ष महोदय, स्रोतको अनुमान गर्दा यथार्थपरक हुनुपर्छ भन्ने कुरामा मैले बढ्ता जोड दिएको छु। स्रोतको पक्षमा कुरा गर्दा तीनटा पक्ष एउटा राजस्व अनुमानको पक्ष। राजस्वको अनुमानको सन्दर्भमा आगामी आर्थिक वर्षका लागि संशोधित अनुमानको तुलनामा १६ प्रतिशतको वृद्धिको लक्ष्य राखिएको छ। १६ प्रतिशत को राजस्व वृद्धिको लक्ष्य पुरा हुन सक्छ अध्यक्ष महोदय, राम्रैसँग पुरा हुन सक्छ। हो, त्यसका निम्ति पनि केही कामहरू हामीले गर्नुपर्छ। चुहावटका सबै प्वालहरू टाल्नुपर्नेछ। राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्नेछ। राजस्वको दायरालाई विस्तार गर्नुपर्नेछ। र यस हिसाबले जाँदाखेरि यो १६ प्रतिशत को वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ त्यसै हिसाबले राजस्व वृद्धिको लक्ष्य अनुमान प्रस्तुत बजेटले गरेको छ। यो अनुमानलाई पनि यथार्थपरक भएन। यो अनुमान पनि पुरा हुन सक्तैन भन्ने हो भनेदेखि अध्यक्ष महोदय, हामीले केही पनि नगरे हुन्छ। १६ प्रतिशत पनि वृद्धि गर्न सक्तैनौं भन्देखि केही पनि नगरे हुन्छ। त्यसकारणले यो Realistic छ। र कार्यान्वयन हुन सक्ने प्रकृतिको छ भन्ने मेरो ठम्याइ छ र म यसै प्रसंगमा राख्न चाहन्छु अध्यक्ष महोदय, विगतमा हामीले चालू आर्थिक वर्षको तुलनामा ३१ प्रतिशत राजस्व वृद्धिको लक्ष्य निर्धारण गरेको र यदाकदा ४१ प्रतिशत सम्म राजस्व वृद्धिको अनुमान गरेको हाम्रो पृष्ठभूमि छ। ४१ प्रतिशत ले राजस्व वृद्धि हुन्छ भन्ने अनुमान गरेर बजेट निर्माण गरेको हाम्रो निकट विगतको हाम्रो आफ्नै अनुभव छ। चालू आर्थिक वर्षकै कुरा गर्ने हो भनेदेखि ३१ प्रतिशत राजस्व वृद्धिको लक्ष्य हामीले निर्धारण गरेर बजेट प्रस्तुत गरेका थियौं। भनेपछि कहाँको ४१ प्रतिशत कहाँको ३१ प्रतिशत कहाँको अहिलेको १६ प्रतिशत। यस हिसाबले हेर्दाखेरि राजस्वको लक्ष्य यथार्थपरक छ भनेर म निवेदन गर्न चाहन्छु। प्राय वैदेशिक सहयोगका सन्दर्भमा टिप्पणी हुने गर्छ यो वैदेशिक सहयोग प्राप्त हुँदैन। यो उल्लेख गरिए अनुसारको सहयोग प्राप्त हुँदैन भन्ने ढङ्गले टिप्पणी हुने गर्छ। यसपटक पनि त्यस खालको टिप्पणीहरू भएको छ। म यहाँहरूसँग अनुरोध गर्न चाहन्छु।

अध्यक्ष महोदय मार्फत माननीयज्यूहरूसँग अनुरोध गर्न चाहन्छु। यसपटक वैदेशिक सहयोगका सन्दर्भमा सम्झौता भएका वा कमिटमेन्ट रहेका अङ्कहरूलाई मात्रै उल्लेख गरिएको छ। त्यसकारणले वैदेशिक सहयोगका सन्दर्भमा बजेटले जे बोलेको छ, जे लक्ष्य निश्चित गरेको छ त्यो लक्ष्य पुरा हुन्छ अध्यक्ष महोदय किनभने यसमा हामीले या त सम्झौता भएका अङ्कहरूलाई समेटेका छौं। या त कमिटमेन्ट भएका चिजहरूलाई यसमा समेटिएको छ। त्यसकारणले वैदेशिक सहयोगका सन्दर्भमा पनि हामीहरू यो Realistic Approach मा छौं यथार्थपरक अनुमानमा छौं भन्ने कुरामा राख्न चाहन्छु। जहाँसम्म आन्तरिक ऋणको सन्दर्भ छ। आन्तरिक ऋणका सन्दर्भमा अर्थ मन्त्रालय अर्थमन्त्री के कुरामा होसियार छ भने हामी ऋण लिने कुरामा होसियारी बर्तिनुपर्ने त्यो क्षणमा त्यो चरणमा आइपुगेका छौं। ऋण पाइन्छ भनेर आँखा चिम्लेर ऋण लिनुहुँदैन भन्ने कुरामा अर्थ मन्त्रालय र अर्थमन्त्री होसियार छ भन्ने कुरा म यहाँहरूसँग राख्न चाहन्छु। र त्यसै भएको हुनाले हामीले एउटा वाञ्छित सीमा सम्म मात्रै आन्तरिक ऋण उठाउने तय गरेका छौं। त्यसो त हामी को कस्तो अवस्थामा छौं भन्दैछिन सार्वजनिक ऋणको दायित्व साँवा ब्याजको दायित्व र हामीले उठाउँछौं भनेको आन्तरिक ऋण आकार हेर्दाखेरि करीब करीब हाराहारी जस्तो केही अर्ब मात्रै अतिरिक्त हुने अवस्था छ। तथापि हामी के कुरामा होसियार छौं भन्दैछिन आन्तरिक ऋण उठाउने सन्दर्भमा हामीहरू बढ्ता होसियार हुनुपर्छ भन्ने सोचबाट यो गरिएको छ र मैले यहाँहरूसँग अध्यक्ष महोदय मार्फत सम्मानित सभामा राख्न चाहन्छु कि हामीलाई वित्त आयोगले आन्तरिक ऋणका सन्दर्भमा एउटा सीमा निर्धारण गरेको थियो। बजेट निर्माण गर्दा असीमित ऋणको अनुमान नगरियोस् भन्ने उद्देश्यको साथमा वित्त आयोगले एउटा सीमा निर्धारण गर्ने हाम्रो प्रचलन छ। वित्त आयोगले निर्धारण गरेको सीमा के थियो भन्दैछिन जीडीपीको कुल ग्राहस्थ उत्पादनको ५.५ प्रतिशत भन्दा बेसी यो आन्तरिक ऋणको अनुमान गर्न पाइँदैन नगरियोस् बढीमा ५.५ प्रतिशत को आन्तरिक ऋणको अनुमान गर्न सकिन्छ भन्ने हिसाबले हामीले सीमा निर्धारण गरेका थियौं। त यो प्रस्तुत बजेटमा ५.५ प्रतिशत होइन। ५.३ प्रतिशत मात्रै आन्तरिक ऋण उठाउने प्रस्ताव गरिएको छ। यस हिसाबले आन्तरिक ऋणको दृष्टिकोणले पनि यो अनुमान यथार्थपरक छ यो सन्तुलित छ भन्ने कुरा म राख्न चाहन्छु र समग्रतामा मलाई खुशी के लागिरहेको छ भने बजेट सार्वजनिक भइसकेपछि अर्थविद्हरूले र एउटा बजेट निर्माणका सिद्धान्तको कसीमा बजेटलाई परीक्षण गर्नेहरूले बजेटको आकार र बजेटको स्रोत व्यवस्थापनका सन्दर्भमा बजेटले अनुमान गरेका प्रस्तावहरू यथार्थपरक रहेको टिप्पणी हामीले सुनेका छौं। कतिपय अन्तर्राष्ट्रिय के भन्दैछिन् विकास साझेदारहरूका पनि त्यस प्रकारका प्रतिक्रियाहरू हामीले सुनेका छौं। त्यसकारणले यो बजेटको आकारका सन्दर्भमा र बजेटको स्रोत व्यवस्थापनको सन्दर्भमा यो बजेट यथार्थपरक छ भनेर म निवेदन गर्न चाहन्छु।

अब जहाँसम्म एउटा कतिपय माननीयज्यूहरूले केही पदावलीहरूको प्रयोग गर्नुभएको छ। त्यो यहाँहरूको आफ्नो विश्वास, यहाँहरूको आफ्नो विश्लेषणका प्रति मेरो केही भन्नु छैन। विश्वास र विश्लेषणकाप्रति मेरो सम्मान नै छ। तर म बडो विनम्रता पूर्वक यस प्रकारका पदावलीहरू जुन पदावली बोक्ने भावलाई पुष्टि गर्ने कुनै आधार नै छैन। ती पदावलीहरूका प्रति विनम्रतापूर्वक आफ्नो असहमति जनाउन चाहन्छु। यी आरोपहरू यी आलोचनाहरू यथार्थपरक छैनन् भनेर निवेदन गर्न चाहन्छु। जस्तो कि विकृत पुँजीवाद, दलाल पुँजीवाद, नोकरशाही पुँजीवाद, तदर्थवाद, यथास्थितिवाद, परम्परावाद दिशाहीन, गन्तव्यहीन आदि आदि। शब्दकोषमा अध्यक्ष महोदय, यो भन्दा अरु पनि केही त्यस्ता शब्दहरू भेटिन्छन् होला केही छुटे कि। त्यो अलग चीज हो त यो के छ भने मैले गरेको अपेक्षा के हो भने यो सम्मानित सभामा हुने छलफलहरूले एउटा नयाँ प्रकारको सहमत हुनेहरूलाई पनि र असहमत हुनेहरूलाई पनि केही न केही एउटा सोच्ने ठाउँमा पुऱ्याओस् न। प्रस्तुत भएका विचारहरूले प्रस्तुत हुने विचारहरूले सहमत वा असहमत हुन सकिएला। तर सोच्ने हो यस्तो पो तर्क आयो त भनेर सोच्ने एउटा आधार दिओस् न। तब पो छलफलको मज्जा हुन्छ जस्तो लाग्छ मलाई। त्यसकारणले यस प्रकारको आरोपको बारेमा अध्यक्ष महोदय, मैले केही समय लिएर स्पष्टीकरण दिनुपर्छ भन्ने मलाई लाग्दैन। यी आरोपहरू मेरो ठम्याई के छ भने नितान्त मनोगत छन्। आग्रहपूर्ण छन्, अयथार्थ छन्, फेरि पनि माननीयज्यूहरूले आफ्नो विचार व्यक्त गर्नुभएको छ। अयथार्थ भए पनि आग्रहपूर्ण भए पनि यहाँको विचारका प्रति मेरो हार्दिक सम्मान नै छ।

अब अध्यक्ष महोदय, यो एउटा गजबको कुरा के छ भने बजेटले एउटा दृष्टिकोण अघि सारेको छ। बाँझो जमिन नराख। जमिन बाँझो नराखौं र जमिनको उत्पादन उत्पादकत्व वृद्धिमा बाँझो जमिनको प्रयोग गरौं भन्ने हिसाबले र त्यस सन्दर्भमा भूमि बैंकको एउटा अवधारणा अघि सारिएको छ। पालिकामा पालिका भनेको कुनै त्यो भूमाफिया हुन्छ भन्ने मलाई लाग्दैन। कुनै पनि पालिका जनताले निर्वाचित गरेको पालिका भू-माफिया हुन्छ र? गाउँपालिका नगरपालिका भू-माफिया हुन्छ र? मैले त त्यस्तो बुझेको छैन। पालिका बाँझो जमिन पालिकामा जम्मा गर्ने र पालिकामार्फत त्यस्ता बाँझो जमिनहरूमा खेती उत्पादन गर्नका निम्ति उत्पादकहरूलाई उपलब्ध गराउने। यो प्रबन्ध वास्तवमा कृषि उत्पादन उत्पादकत्व वृद्धिका निम्ति उपयोगी प्रबन्ध हो भन्ने मलाई लाग्छ। यसमा पनि भूमाफिया देख्ने हो भन्दैछिन् अध्यक्ष महोदय, अनि हामी कहाँ पुग्छौं होला। त्यस कारणले अब ठिक छ असहमत हुन सकिन्छ तर असहमतिमा पनि त एउटा अलिकति लजिक होस् न Rational होस् भन्ने मेरो अपेक्षा हो। यो बजेट श्रमजीवहरूको पक्षमा छैन, जनताको पक्षमा छैन, दलितको पक्षमा छैन। दलितहरूले समर्थन गरिरहनु भएको छ, स्वागत गरिरहनु भएको छ राम्रा कार्यक्रमहरू आयो

भनिरहेका छन्। श्रमिकहरूको त्यस्तै प्रतिक्रिया छ। तर यहाँ भनिरहनु भएको छ कि यो दलितको पक्षमा छैन त्यसकारणले बजेटमा उल्लेख भएका हरूलाई कार्यक्रमहरूलाई हेर्दाखेरि यसले अर्थ यो उत्पादन वृद्धिका निम्ति सामाजिक सुरक्षाका निम्ति सामाजिक संरक्षणका निम्ति र लक्षित वर्गका लक्षित समुदायका निम्ति महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरू यसमा प्रस्ताव गरिएका छन्। त्यसको Details मा म जान चाहन्नु। यस्तोलाई म श्रमिकको पक्षमा छैन भनेर जनताको पक्षमा छैन भनेर भन्दा खेरिमा अलिकति त्यो यथार्थपरक हुँदैन भन्ने मेरो आग्रह मात्रै हो। आर्थिक शिथिलतालाई सम्बोधन नगर्ने आर्थिक शिथिलतालाई सम्बोधन गर्दैन निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनिको जनताको पक्षमा बोल्दैन। अहिले यो बजेटको मुख्य Thrust नै के छ भन्दैछिन् कसरी यो शिथिल अवस्थामा रहेको अर्थतन्त्रलाई कसरी चलायमान बनाउने कसरी गतिशील तुल्याउने कसरी उत्पादनको हर क्षेत्रलाई Encourage गर्ने, कसरी लगानी अभिवृद्धि गर्ने, कसरी रोजगारी सृजना गर्ने। त्यसका निम्ति कस्ता नीति तथा कानुनी वा कार्यक्रमिक व्यवस्थाहरू गर्दा अनुकूल हुन्छ त्यस हिसाबले यो आइरहेको छ। र अहिले यहाँले हामी सुन्न सक्छौं। निजी क्षेत्र सहकारी क्षेत्र र उत्पादनको हर क्षेत्र वास्तवमा यो बजेटलाई अर्थतन्त्रको शिथिलता चिर्नका निम्ति उपयोगी हुने अर्थमा टिप्पणी भइरहेको छ। त्यसले गर्दा यो पनि सही आलोचना हैन भनेर म राख्न चाहन्छु। बजेटले मितव्ययिताको पक्षमा, सुशासनको पक्षमा केही साहसिक कार्यक्रमहरू योजनाहरू अघि सारेको छ। डिल्लीराज खनाल आयोगको कुराहरू गर्नुभएको छ यहाँहरूले। रामेश्वर खनाल आयोगको प्रतिवेदनको कुरा गर्नुभएको छ। ती खासगरीकन यो रामेश्वर खनाल आयोगको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा वास्तवमा बजेटले त्यो खनाल आयोगको प्रतिवेदनका कयौं महत्वपूर्ण चिजहरूलाई बजेटले आत्मसाथ पनि गरेको छ र कयौं त्यो सुझावहरूलाई कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा सरकारले एउटा कार्यान्वयन योजनाले निर्माण गरेर मन्त्रिपरिषदबाट पास गरेर अगाडि बढेको सन्दर्भ छ। र त्यसलाई Own गरेको छ। Own गरेको मात्र हैन कार्यान्वयन गर्ने त्यो Determination पनि प्रस्तुत बजेटमा प्रस्तुत भएको छ। त्यसकारणले यो यी चिजहरूलाई बेवास्ता गरेको छ भन्ने कुरा यथार्थपरक होइन भनेर म अनुरोध गर्न चाहन्छु। यो Startup का बारेमा यो अलिकति भएन पुगेन भन्ने खालको टिप्पणी पुग्न त झझ धेरै गर्दा हुन्थ्यो होला। तर Startup को सन्दर्भमा आईटी सेक्टरलाई Promote गर्ने नयाँ नयाँ Innovation Startup लाई Promote गर्ने सन्दर्भमा त्यो धेरै महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरू एउटा मन्त्रालयमा मात्रै होइन अनेक मन्त्रालयहरूमा यस प्रकारका कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ।

रेमिटयान्सका सन्दर्भमा बजेटले बोलेको छ तर विस्तृत रूपमा झझ मौद्रिक नीतिले बोल्छ उसको बढ्ता मौद्रिक नीतिले सम्बोधन गर्नुपर्ने विषय हो त्यस हिसाबले पनि प्रस्तुत हुनेछ भन्ने कुरा म

राख्न चाहन्छु। कृषि क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिएको छैन भन्ने छ। प्राथमिकता दिएको छ। शिक्षा क्षेत्रमा ध्यान गएन भन्नेछ। शिक्षा स्वास्थ्य क्षेत्रमा हो बजेट कति चाहिन्छ त्यति भएन होला। तर आनुपातिक रूपले बजेट वृद्धि गरिएको छ। युवालाई देशभित्रै रोक्नका निम्ति अनेकन प्रस्तावहरू अघि सारिएको छ। कार्यक्रमहरू अघि सारिएको छ। यी लगायतका विषयहरू यसमा छन् र खासगरीकन यो १६औं योजना यो दिगो विकासको लक्ष्य र १६औं योजनालाई पनि बजेट निर्माणको एउटा महत्वपूर्ण आधारको रूपमा त्यसलाई आत्मसात गरिएको छ र त्यस अनुरूप यो बजेट प्रस्तुत भएको छ। जलमार्गको विषय छ त्यस विषयमा पनि यसले बोलेको छ। गण्डक त्रिभुजबारे पनि माननीयज्यूहरूले कुरो उठाउनुभयो। गण्डक त्रिभुज यो त्रिभुज भनेको के यो चट्ट नक्सामा त्रिभुज बनाउने जस्तो कुरा त होइन होला ? यो त्रिभुज भनियो, त्यो त्रिभुज के थियो त्रिभुज कसरी कार्यान्वयन हुन्थ्यो त्यसबाट के नतिजा आउँथ्यो, त्यस विषयमा कुनै मूर्त त्यसको कुनै प्रस्ताव चालू आर्थिक वर्षको बजेटमा थिएन। भनिएको थियो गण्डकी त्रिभुज भनेर। त्यो त्रिभुज कसरी बनाउने हो ? कहाँ बनाउने हो ? के गर्ने हो ? त्यसको कुनै कार्यक्रमिक खाका त्यसमा थिएन। त्यसले गर्दा यो वर्ष आगामी वर्षको बजेटमा यो गण्डकी त्रिभुज भन्ने शब्दलाई हुबहु सापटी लिएको छैन। लिनुपर्ने आवश्यकता पनि छैन। त्यसो गर्नुपर्छ भन्ने मलाई लाग्दा पनि लाग्दैन। तर म यहाँहरूसँग भन्न चाहन्छु। खासगरीकन तीनटा पर्यटकीय दृष्टिकोणले तीनवटा महत्वपूर्ण सेन्टरहरू जस्तो राजधानी ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक हरेक दृष्टिकोणले एउटा पर्यटकीय केन्द्र हामीसँग विशेष सम्पदा सूचीमा सूचीकृत भएका सम्पदा क्षेत्रहरू छन् राजधानीमा। चाहे स्वयम्भू भन्नुहोस्, पशुपति भन्नुहोस्, चाँगु नारायण भन्नुहोस्, लगायतका त्यस प्रकारका धार्मिक सांस्कृतिक सम्पदाहरू यहाँ छन्। पोखरा पर्यटकीय दृष्टिकोणले एउटा महत्वपूर्ण पर्यटकीय केन्द्रको रूपमा छ। चितवन अर्को महत्वपूर्ण खासगरी Wildlife को सन्दर्भमा महत्वपूर्ण पर्यटकीय केन्द्रको रूपमा छ।

लुम्बिनी जुन चिज मानिसले अर्को लुम्बिनी बनाउन सक्दैन पृथ्वीमा एउटा मात्र लुम्बिनी छ। गौतम बुद्धको जन्मभूमि। यी ३ वटा पर्यटकीय केन्द्रलाई जोड्ने हिसाबले जानु जरुरी छ भन्ने कोणबाट कुरा गर्दाखेरि त्यसरी जोड्ने हिसाबले ती पर्यटकीय केन्द्रहरूलाई जोडौं। चितवन पोखरा र लुम्बिनीलाई जोडौं एकापसमा आबद्ध गरौं भन्ने हिसाबले चालू आर्थिक वर्षको आगामी आर्थिक वर्षको बजेटमा खासगरीकन सिद्धार्थ राजमार्गको स्तरोन्नति गर्ने र त्यसलाई द्रुतमार्गमा विकसित गर्ने भन्ने हिसाबले जुन कार्यक्रमहरू आएको छ। त्यो चिज हुँदाखेरि तीनवटा पर्यटकीय सेन्टरहरू सहज ढङ्गले आबद्ध हुन्छन् भन्ने मलाई लाग्छ। र यो अमूर्त त्रिभुजलाई आवश्यक नठानेर अनुसरण त्यसलाई Copy Paste नगरिया हो भन्ने कुरा पनि म राख्न चाहन्छु। अब साना

आयोजनाहरूका सन्दर्भमा योजनाहरू कटौती गरिएको छ भनिएको छ। कटौती गरिएको छ यो कुरा सत्य हो कटौती पनि गरिएको छ र करिब ३३०० जति ३ करोडभन्दा माथिका करिब ३३ सय योजनाहरू नयाँ योजनाहरू आगामी आर्थिक वर्षमा समेटिएको छ र यो खासगरी बजेट एउटा Standard मा निर्माण होस् भन्ने त्यो उद्देश्यले संघीय सरकारको बजेट सङ्घीय सरकारकै स्वरूपको प्रकृतिको होस् भन्ने उद्देश्यले ३ करोडको सीमा निर्धारण गरेर हामीहरू त्यसरी गएका हौं। र ३ करोडका सन्दर्भमा पनि विभिन्न प्रकारका रंगीबिरंगी समाचारहरू आइरहेका छन्। त्यसले हामीलाई उद्वेलित पनि गरिरहेको छ र यस विषयमा म यद्यपि यस विषयमा सम्मानित सभामा राष्ट्रिय सभामा छलफल हुँदा त्यो कोणबाट कुरा भएको थिएन तर पनि म थोरै स्पष्ट के गर्न चाहन्छु भने ३ करोडको सन्दर्भमा अहिले सरकारले आफैले ३ करोडको सीमा बनायो। ३ करोडको सीमा उल्लंघन गर्नु भन्ने कोणबाट टिप्पणीहरू हुने गरेको छ। म स्पष्ट गर्न चाहन्छु। सरकारले निर्माण गरेको सीमालाई पालन गरेको छ र पालन गरिरहेको छ भनिरहँदा म के २/३ वटा कुरा स्पष्ट गर्न चाहन्छु। नयाँ योजनाहरू ३ करोडको सीमाभित्र ३ करोड नयाँ योजनाहरूमा ३ करोडको सीमा पालना गरिएको छ। जस्तो अघि मैले भनें करिब ३२/३३०० योजनाहरू जुन नयाँ योजनाका रूपमा थिए। ती योजनाहरूमा ३ करोडको सीमा पालना गरिएको छ। त्यसबाहेक केही योजनाहरू यस्ता प्रकृतिक योजनाहरूमा ३ करोडभन्दा कम विनियोजन भएको छ। कस्तो योजना भन्दा चालु आर्थिक वर्षमा भुक्तानी गर्नुपर्ने दायित्व सिर्जना भएको छ। तर त्यो भुक्तानी दायित्व ३ करोड भन्दा कम छ भने भुक्तानी दायित्व पुरा गर्ने प्रयोजनको निम्ति त्यहाँ ३ करोड भन्दा कम विनियोजन गरिएको छ। चालु वर्षको योजना चालु अवस्थामा छ। आगामी आर्थिक वर्षमा सम्पन्न हुन्छ। तर त्यो योजना सम्पन्न गर्नका निम्ति ३ करोड भन्दा कम भए पुग्छ। भने त्यस्तो योजनामा ३ करोड भन्दा कम विनियोजन गरिएको छ। अनि यो प्राकृतिक विपतबाट क्षतिग्रस्त भएका संरचनाहरूको पुनर्निर्माणको सन्दर्भमा कुनै योजनामा ३ करोडभन्दा कम लागत भए पुग्छ भन्दैछिन् त्यस्तो योजनामा ३ करोडभन्दा कमी विनियोजन गरिएको छ।

त्यस्तै गरी संघीय सरकारको योजना। संघीय सरकारको एकल सूचीकृत योजना। जुन प्रदेशले पालिकाले हेर्न मिल्दैन। संघीय सरकारले नै हेर्नुपर्छ। त्यस्ता संघीय सरकारको एकल सूचीको योजनामा जहाँ ३ करोडभन्दा कम लागत पर्छ। त्यस्तो ठाउँहरूमा पनि ३ करोडभन्दा कम विनियोजन गरिएको छ। त्यसबाहेक नयाँ योजनाहरूमा हामीले ३ करोडको सीमालाई पालन गरेका छौं र कतिपय साथीहरूले संघले प्रदेश र पालिकामा हस्तान्तरण गरेका योजनाहरूलाई हेरेर ३ करोड भन्दा कम विनियोजन गरिएको छ नि भन्ने ढङ्गले चर्चा गरेको म सुन्छु। प्रदेश र पालिकामा हस्तान्तरण गरिएका सशर्त योजनाहरू का निम्ति होइन। यो संघीय सरकारका योजनाको

निम्ती हामी ३ करोडमा कन्फाइन हुन्छौं भन्ने कुरामा जोड दिएको छ। यो चिज मैले यहाँ थोरै राख्न चाहें। सम्पत्ति शुद्धीकरणको सन्दर्भमा यो सम्मानित सभामा धेरै पटक छलफल भएको छ। मैले धेरै कुरा के भनिरहनुपर्छ जस्तो मलाई लाग्दैन। यो वास्तवमा के कारणले कुन कालखण्डमा केका हुन सक्दा हुन सक्दा हामी ग्रे लिस्टमा पुग्यौ। त्यो अलग त्यो त्यसको विवेचना त्यसको विश्लेषणतिर म जान चाहन्न। तर हामी ग्रे लिस्टमा छौं। यो आजको यथार्थ हो। ग्रे लिस्टमा रहनु, ग्रे लिस्टमा पर्नु हाम्रा निम्ति चिन्ताको विषय हो गम्भीर चिन्ताको विषय हो। ग्रे लिस्टबाट हामी छिटोभन्दा छिटो बाहिर निस्कनुपर्छ। विना विलम्ब निस्कनुपर्छ। त्यसका निम्ति हामीले गर्नुपर्ने कुनै कमी राख्नु हुँदैन। कुनै काममा काम बाँकी राख्नु हुँदैन। खासगरिकन पछिल्लो दिनमा जतिबेला हामीले यो सम्पत्ति शुद्धीकरणसँग सम्बन्धित कानूनहरू, नियमहरू, निर्देशिकाहरू बनायो। त्यसपछि अहिले हामी यो कार्यान्वयनको चरणमा छौं र कार्यान्वयनको प्रसंगमा कुरा गर्दा खेरि मुख्य रूपले अनुसन्धान र अभियोजनको काम प्रभावकारी रूपले अगाडि बढाउनुपर्ने अवस्थामा छौं। अनुसन्धानको काम र अभियोजनको काम प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाएर नेपालमा यो सम्पत्ति शुद्धीकरणको अपराधबाट नेपाल क्रमशः क्रमशः बाहिर निस्कंदैछ। र त्यो सामर्थ्य नेपालले विकसित गर्दैछ भन्ने कुरा हामीले अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा स्थापित गर्नुपर्ने त्यो जिम्मेवारी हाम्रो काँधमा छ। त्यस हिसाबले अगाडि बढ्नका निम्ति प्रस्तुत बजेटले दृढताका साथ आफुलाई प्रस्तुत गरेको छ भन्ने कुरा म राख्न चाहन्छु र विपत जोखिमका सन्दर्भमा पनि माननीयज्यूहरूले चर्चा गर्नुभएको छ। विपत जोखिमका बारेमा त्यसका निम्ति बजेटले राम्रै गरिकन बोलेको छ। यो कनिका छराइको सन्दर्भमा मैले थप केही भन्नु परेन। वृद्ध भत्ताका सन्दर्भमा पनि थप केही राख्नुपर्छ भन्ने मलाई लाग्दैन। मैले सुरुमै पनि चर्चा गरेको छु। हामीले राज्यको सामर्थ्यलाई प्रभावकारी बनाएर राज्यका अभिभाराहरूलाई राज्यको सामर्थ्यको सापेक्षतामा प्रभावकारी बनाएर जानपर्छ भन्ने सोचको आधारमा हामीहरू यो कतिपय घोषणा गरेका कतिपय विभिन्न प्रकृतिका अनुदानहरू छन्। विभिन्न प्रकारका कार्यक्रमहरू छन्। तिनलाई हामीले Rationalize गरिरहेका छौं। त्यो ढङ्गले बजेट प्रस्तुत भएको छ। बजेट कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पनि साथीहरूको यहाँ चिन्ता व्यक्त भएको छ। यो बजेट कार्यान्वयन होस् हुन्न कि भन्ने कोणबाट व्यक्त भएको विचारको प्रति पनि मेरो सम्मान छ। म भन्न चाहन्छु प्रस्तुत बजेटले खास गरीकन जेठ १५ गते बजेट प्रस्तुत भएपछि जेठ १६ गतेदेखि नै हामी कार्यान्वयनमा प्रवेश गर्न सक्छौं भनेर बोलेको छ। तयारी पुरा भएका अवस्थाका आयोजनाहरूका निमित्त जेठ १६ गते देखि नै कार्यान्वयन प्रक्रियामा प्रवेश गर्न सक्छौं। अन्य तयारीका कामहरू सम्पन्न गरेर ठेक्का सम्झौता ठेक्का आव्हान गर्नेदेखि लिएर अन्य तमाम कामहरू सबै बजेट पारित भएको लगत्तै पछि अर्थात् साउन लाग्दा नलाग्दा हामीहरू ठेक्का सम्झौता गरेर अनि अगाडि बढ्न सक्ने गरिकन हामीले यो छोटो अवधिलाई पनि Misuse नगरौं भन्ने हिसाबले त्यो ढङ्गले पनि आएको छ। र अहिले बजेट

कार्यान्वयनका सन्दर्भमा एउटा हरेक मन्त्रालयसँग बजेट कार्यान्वयनको कार्ययोजना हुन्छ। त्यो सम्बन्धित मन्त्रालय त्यो मन्त्रालयले कार्यान्वयन गर्नुपर्ने बजेटका विभिन्न विषयहरू त्यसले कुन काम कुन निकायले कहिलेसम्म सम्पन्न गर्ने लगायतको व्यवस्थित कार्ययोजनाको साथमा हामीहरू बजेट कार्यान्वयनमा अगाडि बढ्दैछौं र म अनुरोध गर्न चाहन्छु- यो बजेटको कार्यान्वयन जसरी हामी यसपटक एउटा सन्तुलित बजेट यथार्थपरक बजेट प्रस्तुत गर्ने हिसाबले प्रतिबद्ध भएर प्रस्तुत भएका छौं। त्यसैगरी बजेट कार्यान्वयनका दृष्टिकोणले पनि हामीले एउटा नयाँ उदाहरण स्थापित गर्नुपर्छ भन्ने त्यो अठोट सरकारसँग छ भन्ने म निवेदन गर्न चाहन्छु र बजेट कार्यान्वयनका दृष्टिकोणले यो बजेट आकारका दृष्टिकोणले अनुमानका दृष्टिकोणले प्रस्तावको दृष्टिकोणले मात्रै होइन कार्यान्वयनका दृष्टिकोणले पनि उपयुक्त थियो भन्ने कुरा History मा यो अभिलिखित होस् भन्ने त्यो सोंचको साथमा त्यो सङ्कल्पको साथमा बजेट प्रस्तुत भएको छ भन्ने अनुरोध गर्न चाहन्छु।

यिनै कुराहरूको साथमा यो बजेट र यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुँदा खेरि हामीहरू आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्म पुग्दा खेरि हामीले मुद्रास्फितिलाई ५.५ प्रतिशत को सीमामा सीमाबद्ध गर्नेछौं र ६ प्रतिशत को आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्नेछौं र समग्रतामा हाम्रो देशको समग्र अर्थतन्त्र चलायमान हुनेछ। यो शिथिलताको अवस्थाबाट चलायमान अवस्थामा गतिशील अवस्थामा हाम्रो अर्थतन्त्र आइपुग्नेछ। हामी एउटा सुदृढ राष्ट्रिय अर्थतन्त्र निर्माणको दिशामा एक कदम अगाडि बढेका हुनेछौं। त्यो अठोटको साथमा, त्यो विश्लेषणको साथमा यो प्रस्तुत बजेट आएको कुरा म सम्मानित सभासदक्ष निवेदन गर्न चाहन्छु। यति भनेर यस सम्मानित सभामा उठेका प्रश्नहरू, जिज्ञासाहरूका सन्दर्भमा आफुले राख्नुपर्ने राख्न चाहेका विषयहरूलाई यहीं टुंग्याउन चाहन्छु। अध्यक्ष महोदय, धेरै धेरै धन्यवाद।

(१५:५३ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू, आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को राजस्व र व्ययको वार्षिक अनुमानमाथिको सामान्य छलफल यहीं समाप्त हुन्छ।

माननीय सदस्यहरू आजको कार्य सूचीको क्रम सङ्ख्यामा सामान्य हेरफेर भएको जानकारी गराउँछु। माननीय सदस्यहरू राष्ट्रपतिको कार्यालयबाट विधेयक प्रमाणिकरण सम्बन्धी पत्र प्राप्त हुन आएको छ। अब उक्त पत्रको बेहोरा जानकारी गराउँछु।

विषय:- विधेयक प्रमाणिकरण गरी पठाएको।

सम्माननीय राष्ट्रपति रामचन्द्र पौडेलज्यूबाट नेपालको संविधानको धारा ११३ को उपधारा (२) बमोजिम प्रमाणिकरण भएको देहाय बमोजिमको विधेयकको प्रमाणिकृत प्रति थान-१ यसैसाथ संलग्न गरी पठाएको बेहोरा अनुरोध गर्दछु ।

विधेयकको नाम:- सहिद दशरथ चन्द स्वास्थ्य विज्ञान विश्वविद्यालय सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८२ ।

प्रमाणिकरण मिति:- २०८२/०३/०४

डा. दिपक काफ्ले
सचिव
२०८२ असार ४ गते ।

माननीय सदस्यहरू अब विकास आर्थिक मामिला तथा सुशासन समितिका माननीय सभापति कमला पन्तलाई नेपालको अति कम विकसित राष्ट्रबाट विकाशीलत राष्ट्रमा स्तरोन्नती सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ सभा समक्ष पेस गर्न समय उपलब्ध गराउँछु ।

(१५:५५ बजे) माननीय विकास आर्थिक मामिला तथा सुशासन समितिका सभापति श्री कमला पन्त:- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, नेपालको संविधानको धारा ८३ एवम् धारा ९७ को उपधारा (१) र राष्ट्रिय सभा नियमावली २०७५ बमोजिम राष्ट्रिय सभाको नियमित कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन राष्ट्रिय सभामा रहेका चारवटा विषयगत समितिहरूमध्ये विकास आर्थिक मामिला तथा सुशासन समिति एक स्थायी विषयगत समिति हो । उक्त समितिअन्तर्गत विकास योजना, आयोजना दिगो विकास समन्यायिक एवं सन्तुलित विकास सम्बन्धी कार्य क्षेत्रमा अध्ययन अनुगमन गरी समिति समक्ष पेस गर्न समिति अन्तर्गत दिगो विकास उपसमिति गठन भएको छ । नेपाल सन् २०२६ नोभेम्बर २४ मा अति कम विकसित मुलुकबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नती LDC Graduation हुँदैछ । स्तरोन्नतिको लागि निर्धारण गरिएका तीनवटा शर्तहरूमध्ये प्रति व्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय (GNI) को मापदण्ड पुरा नभए पनि मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क (HAI) र आर्थिक तथा वातावरणीय जोखिम सूचकाङ्क (EVI) का मापदण्ड पुरा गरी नेपाल अति कम विकसित राष्ट्रबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति हुन लागेको हो । स्तरोन्नतिबाट नेपाललाई प्राप्त हुने अवसर स्तरोन्नतिले नेपाललाई पार्ने प्रभाव र प्रभावको सहज व्यवस्थापनको लागि नेपाल सरकारबाट भइरहेका काम कारवाहीहरूको बारेमा समिति र दिगो विकास उपसमितिले नेपाल सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालयहरू, आयोग, निजी क्षेत्र एवं सरोकारवाला संघसंस्थासँग अन्तरक्रिया

एवम् छलफल र अध्ययन गरेर नेपालको अतिकम विकसित राष्ट्रबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नती LDC Graduation सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ तयार गरिएको छ ।

अध्यक्ष महोदय, स्तरोन्नतिले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपाल र नेपालीको स्वाभिमान बढ्ने र नयाँ अवसरहरू सिर्जना हुनेछ । अन्तर्राष्ट्रिय पुँजी बजारमा सहज पहुँच प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीमा वृद्धि र स्वदेशी उद्योगहरूलाई बढी प्रतिस्पर्धी बन्न प्रोत्साहन मिल्नेछ । अर्कोतर्फ LDC विशिष्ट सुधारहरू गुम्न सक्ने विकास सहायतामा कमी आउने । केही व्यापार सुविधाहरू गुम्ने तथा सहूलियतपूर्ण वित्तीय पहुँचमा कमी हुन सक्छ । तसर्थ स्तरोन्नतिबाट सिर्जित प्रभावको वित्तीय पहुँचमा कमी हुन सक्छ । तसर्थ स्तरोन्नतिबाट सिर्जित प्रभावको सहज व्यवस्थापन एवं अवसरको दिगो सदुपयोगको लागि वैदेशिक लगानी विकास सहायता परिचालन, अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार प्रवर्धन लगायतका क्षेत्रमा विद्यमान नीति, कानून, रणनीति कार्यविधिको परिमार्जन संस्थागत एवं संरचनागत सुधार र आर्थिक कूटनीतिको सबलीकरण गर्नुपर्नेछ । स्तरोन्नती पश्चात नेपालको कुल निर्यात व्यापारमा सुधार गर्न निर्यातयोग्य वस्तु तथा सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गर्नुपर्नेछ । स्तरोन्नति पश्चात सामान्यकृत प्राथमिकता प्रणाली Generalized system of preference (GSP) बमोजिम बजारमा नेपालको पहुँच प्राप्त गर्न द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सहकार्य र सम्बन्धमा जोड दिनुपर्ने छ । अति कम विकसित मुलुकको कारणले पाइरहेको सेवा सुविधाको निरन्तरताको लागि स्तरोन्नति पश्चात गृह समयावधि थपको लागि प्रभावकारी आर्थिक कूटनीति परिचालनमा जोड दिनुपर्ने छ ।

सम्माननीय अध्यक्षज्यू, नेपाल अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासशील राष्ट्रमा सहज स्तरोन्नती हुन स्तरोन्नती पश्चात् प्रभावको सहज व्यवस्थापन गर्न र सृजित नयाँ अवसरको सदुपयोग गर्न यस प्रतिवेदनमा उल्लेखित सुझावहरूले नेपाल सरकारलाई मार्ग निर्देशन दिने अपेक्षा गरेका छौं । नेपाल अतिकम विकसित राष्ट्रबाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति सम्बन्धमा अध्ययन गरी समिति समक्ष प्रतिवेदन पेस गर्ने दिगो विकास उपसमितिका संयोजक माननीय डाक्टर अन्जान शाक्य एवम् उपसमितिका सदस्यहरूमा माननीय वामदेव गौतम माननीय जितजङ्ग बस्नेत माननीय भुवन बहादुर सुनार माननीय सावित्री मल्ललाई समितिको तर्फबाट विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यस विषयमा मार्गनिर्देश गर्नुहुने राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष र माननीय उपाध्यक्ष प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रदान गर्दै प्रतिवेदन तयारीमा महत्वपूर्ण सुझावहरू दिनुहुने समितिका माननीय सदस्यहरू सङ्घीय संसदका महासचिव राष्ट्रिय सभाका सचिव, सचिवालयका सचिव, समिति सचिवालयका कर्मचारीहरू मन्त्रालयका पदाधिकारी विषय विज्ञ विभिन्न संघसंस्थाको पदाधिकारी, सरोकारवाला एवं पत्रकार लगायत सम्बद्ध सबैलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, राष्ट्रिय सभा नियमावली २०७५ को नियम १६९ बमोजिम समितिबाट पारित भएको नेपालको अतिकम विकसित

राष्ट्रवाट विकासशील राष्ट्रमा स्तरोन्नति LDC Graduation सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन, २०८१ सम्मानित सभा समक्ष पेस गर्दछु। धन्यवाद।

(१६:०२ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू अब माननीय उपप्रधानमन्त्री एवं अर्थमन्त्री विष्णु प्रसाद पौडेललाई प्रतिनिधिसभाबाट सन्देशसहित प्राप्त भन्सार विधेयक, २०८० लाई दफावार छलफलका लागि विधायन व्यवस्थापन समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव प्रस्तुत गर्न समय उपलब्ध गराउँछु।

(१६:०३ बजे) माननीय उपप्रधान एवम् अर्थ मन्त्री श्री विष्णु प्रसाद पौडेल:- सम्माननीय अध्यक्ष महोदय, अध्यक्ष महोदयको अनुमतिले प्रतिनिधिसभाबाट सन्देशसहित प्राप्त भन्सार विधेयक, २०८० लाई दफावार छलफलका लागि विधायन व्यवस्थापन समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव यस सम्मानित सभासमक्ष प्रस्तुत गर्दछु। धन्यवाद।

(१६:०३ बजे) सम्माननीय अध्यक्ष:- माननीय सदस्यहरू, अब प्रतिनिधिसभाबाट सन्देशसहित प्राप्त भन्सार विधेयक, २०८० लाई दफावार छलफलका लागि विधायन व्यवस्थापन समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्तावलाई निर्णयार्थ प्रस्तुत गर्दछु।

यो प्रस्तावको पक्षमा हुने माननीय सदस्यहरूले “हुन्छ” भन्नुहोला र यसको विपक्षमा हुने माननीय सदस्यहरूले “हुन्न” भन्नुहोला।

यो प्रस्तावको पक्षमा हुने माननीय सदस्यहरूले “हुन्छ” भन्नुहोस्।

- “हुन्छ”

यो प्रस्तावको विपक्षमा हुने माननीय सदस्यहरूले “हुन्न” भन्नुहोस्।

“हुन्न” भन्ने आवाज सुनिएन। तसर्थ, प्रतिनिधिसभाबाट सन्देशसहित प्राप्त भन्सार विधेयक, २०८० लाई दफावार छलफलको लागि विधायन व्यवस्थापन समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव सर्वसम्मतले स्वीकृत भएको घोषणा गर्दछु।

माननीय सदस्यहरू, अब संविधानसभा सदस्य वीरेन्द्र जुहारचन र प्रतिनिधिसभाका पूर्व सदस्य ढुण्डिराज शास्त्रीको निधनप्रति शोक प्रस्ताव प्रस्तुत गर्दछु।

(क) विक्रम सम्वत् २०१३ साल चैत्र १० गते मुस्ताङ जिल्लामा जन्मनुभएका संविधानसभा सदस्य वीरेन्द्र जुहारचनको ६९ वर्षको उमेरमा मिति २०८२ साल जेठ २९ गते निधन भएकोमा राष्ट्रिय सभाको यो बैठक गहिरो शोक प्रकट गर्दछ। स्वर्गीय जुहारचन नेकपा माओवादीको तर्फबाट २०६४ सालको संविधानसभा सदस्यमा समानुपातिक तर्फबाट निर्वाचित हुनुभएको थियो। यो बैठक स्वर्गीय जुहारचनप्रति भावपूर्ण श्रदान्जली व्यक्त गर्दै शोक सन्तप्त परिवारजन प्रति गहिरो समवेदना प्रकट गर्दछ।

(ख). विक्रम सम्वत् १९९३ सालमा अर्घाखाँची जिल्लामा जन्मनुभएका प्रतिनिधि सभाका पूर्व सदस्य एवं पूर्व उद्योग मन्त्री ढुण्डिराज शास्त्रीको मिति २०८२ साल असार २ गते निधन भएकोमा राष्ट्रिय सभाको यो बैठक गहिरो शोक प्रकट गर्दछ। स्वर्गीय शास्त्री नेपाली काङ्ग्रेस पार्टीको तर्फबाट २०४८ र २०५१ सालको आम निर्वाचनमा अर्घाखाँची क्षेत्र नम्बर २ बाट दुवै पटक निर्वाचित हुनुभएको थियो। यो बैठक स्वर्गीय शास्त्रीप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली व्यक्त गर्दै शोक सन्तप्त परिवारजनप्रति गहिरो समवेदना प्रकट गर्दछ।

माननीय सदस्यहरू, उपलब्ध शोक प्रस्तावलाई पारित गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु।

माननीय सदस्यहरू, उक्त शोक प्रस्ताव सर्वसम्मतिले पारित भएको घोषणा गर्दछु।

माननीय सदस्यहरू अब संविधानसभाको सदस्य वीरेन्द्र जुहारचन प्रतिनिधि सभाका पूर्व सदस्य ढुण्डिराज शास्त्रीको निधनप्रति शोक व्यक्त गर्न १ मिनेट मौनधारण गरौं।

सुरु..

हवस् धन्यवाद।

माननीय सदस्यहरू, राष्ट्रिय सभाको अर्को बैठक २०८२ साल असार ९ गते सोमबार अपरान्ह १ बजेर १५ मिनेटमा बस्ने गरी यो बैठक यही स्थगित हुन्छ।

(तदनन्तर अर्को बैठक २०८२ साल असार ९ गते सोमबार अपरान्ह १ बजेर १५ मिनेटमा बस्ने गरी यो बैठक स्थगित भयो।)

स्थगित: १६:०८ बजे।